

24 Οκτωβρίου 2018

Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΩΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ.

Άρθρο της Ανδριανής – Άννας Μητροπούλου

Δικηγόρου τ. Νομικού Συμβούλου ΠΑΣΕΓΕΣ.

A. Εισαγωγικά

1. Αφορμή για τη δημοσίευση του άρθρου αυτού, στον φιλόξενο ιστότοπο του «Κλαδικού Εθνικού Αγροτικού Συνεταιρισμού Αμπελοοινικών Προϊόντων – ΚΕΟΣΟΕ», αποτέλεσε η δημοσίευση μιας σειράς δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες δίνουν «λύσεις» σε σημαντικά συνεταιριστικά θέματα, με βάση τις γενικές διατάξεις του δικαίου, οι οποίες, όμως, έρχονται πολλές φορές, σε πλήρη αντίθεση άλλοτε με την ειδική συνεταιριστική νομοθεσία, άλλοτε με την οικονομική φύση του συνεταιρισμού, κυρίως όμως με τις επτά (7) διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, οι οποίες συγκροτούν την ταυτότητα του συνεταιρισμού και οι οποίες με πληρότητα αναπτύσσονται στις αιτιολογικές εκθέσεις των νόμων, για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και ειδικά στην έκθεση του ν.2810/2000. Βεβαίως, οι συνεταιριστικές αρχές τέθηκαν κατά την ίδρυση του πρώτου συνεταιρισμού **(Ροτσντέιλ 1844)**, όπου εξ αρχής κατέστη σαφές ότι, στον συνεταιρισμό δεν επιδιώκεται η εκμετάλλευση κεφαλαίου, αλλά το κεφάλαιο υπηρετεί την οικονομική δραστηριότητα, θέμα το οποίο θα μας απασχολήσει κατά κύριο λόγο στο παρόν άρθρο.

2. Και δημιουργεί εύλογη απορία το γεγονός ότι, έχει ήδη συμπληρωθεί ένας αιώνας από την εισαγωγή στην ελληνική έννομη τάξη του πρώτου νόμου για τους συνεταιρισμούς, του ν.602/1915, το σχέδιο του οποίου συνοδευόταν από μακρά επίσης εισηγητική έκθεση, εντούτοις όμως, δεν έχει καταστεί ακόμη δυνατή η κατανόηση της λειτουργίας του θεσμού, και βεβαίως δεν έχει παρακολουθηθεί η **εξέλιξή του**. Και αυτά, παρά το γεγονός ότι τα τελευταία 20 χρόνια έχουν δημοσιευθεί:

νένας μεγάλος αριθμός μελετών και άρθρων, που αναλύουν την οικονομική λειτουργία του θεσμού και την εξέλιξή του,

νοικατευθυντήριες γραμμές για την συνεταιριστική νομοθεσία της ΔΟΕ του ΟΗΕ , με σημαντική συμβολή στην συνεταιριστική γνώση,

νοι ερμηνευτικές οδηγίες για τις συνεταιριστικές αρχές, της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας (ICA), όπως αυτές θεσπίστηκαν στο συνέδριο του Μάντσεστερ το έτος 1995 ,

νη Σύσταση 193 του ΙΛΟ του έτους 2002, «δεσμευτική» για τα κράτη μέλη του Οργανισμού και

νη νομολογία του ΔΕΚ και ήδη ΔΕΕ,

όπως κατωτέρω αναλύονται.

3. Οι συνεταιριστικές αρχές, από νομική άποψη, αποτελούν από τη μια πλευρά οδηγό για τον νομοθέτη και τον ερμηνευτή του δικαίου και από την άλλη πλευρά οδηγό για τους συνεταιρισμούς, οι οποίοι πρέπει να τις περιλαμβάνουν στα καταστατικά τους και να τις εφαρμόζουν κατά την λειτουργία τους. **Κάθε πιθανή απόκλιση, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θίγει την ουσία τους.** (Βλ. Σ.

Κιντής , Το Δίκαιο των Συνεταιρισμών, 2004, σελ. 19).

4. Πρέπει να ληφθεί υπόψιν το γεγονός ότι, οι συνεταιρισμοί λειτούργησαν **διεθνώ**ς, πριν από την νομική τους ρύθμιση, οι δε νομοθεσίες που θεσπίστηκαν στην συνέχεια, διαμορφώθηκαν, σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες της συνεταιριστικής οργάνωσης που ήδη λειτούργησε και την οποία κλήθηκαν να ρυθμίσουν.

5. Στην Γερμανία, στην οποία συντάχθηκε και ο πρώτος συνεταιριστικός νόμος, ειπώθηκε, και μάλιστα για πρώτη φορά στο Πρωσικό κοινοβούλιο, ότι, το συνεταιριστικό δίκαιο είναι ένα από τα πολύ δύσκολα μέρη του δικαίου, οι δε δυσκολίες του δεν βρίσκονται τόσο στην νομική του διατύπωση, όσο περισσότερο στο χαρακτηριστικό ότι η κατανόησή του προϋποθέτει λεπτομερή γνώση της οικονομικής φύσης του συνεταιρισμού. Δηλαδή, το πνεύμα και οι αρχές του συνεταιριστικού δικαίου έχουν ως υπόβαθρό τους τις συνεταιριστικές αρχές. Η νομική γνώση δεν είναι δυνατή χωρίς την απόλυτη γνώση της οικονομικής και κοινωνιολογικής του έννοιας (βλ. Σ. Κινητής, το Δίκαιο των Συνεταιρισμών I 2004, σελ.19) ,

6. Πριν παραθέσουμε τους προβληματισμούς μας στην δικαστηριακή νομολογία, θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε στον διεθνή ορισμό του συνεταιρισμού και σε μια σύντομη αλλά αναγκαία, κατά την άποψή μας, ανάλυση των διεθνών συνεταιριστικών αρχών, **υπό το φως των οποίων πρέπει να ερμηνεύεται πάντοτε η συνεταιριστική νομοθεσία.** Η απόκλιση από τις συνεταιριστικές αρχές, είτε όταν νομοθετούμε, είτε όταν ερμηνεύουμε τις θεσμοθετημένες νομικές συνεταιριστικές διατάξεις, οδηγεί στη δημιουργία οποιουδήποτε άλλου νομικού μορφώματος εκτός από Συνεταιρισμό. Ο Συνεταιρισμός, θα είναι σε θέση να αποτελέσει συντελεστή οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού μετασχηματισμού, μόνον όταν του δοθεί η δυνατότητα να λειτουργεί μέσα στο κατάλληλο κυρίως νομικό καθεστώς.

7. Ο διεθνής ορισμός του συνεταιρισμού και οι επτά (7) διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, που κατωτέρω αναφέρονται, σύμφωνα με την τελική μορφή την οποία έλαβαν στο διεθνές συνεταιριστικό συνέδριο της **Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης-ΔΣΕ, γνωστής ICA(International**

Co

=

operative

Alliance

),

στο Μάντσεστερ το έτος 1995, υιοθετήθηκαν το έτος 2002 από τον ΟΗΕ με την Σύσταση 193 του ILO(International Labour Organisation –Διεθνής Οργάνωση Εργασίας-ΔΟΕ), εισήχθησαν δε στην εθνική έννομη τάξη με τον ν. 2810/2000, περί αγροτικών

συνεταιρισμών.

8. Ο νόμος 2810/2000, με μικρές αποκλίσεις από τις αρχές του συνεργατισμού, οφειλόμενες όχι στους συντάκτες του, έχει αποτελέσει, μετά τον πρώτο συνεταιριστικό νόμο 602/1915, τον καλύτερο νόμο για τους συνεταιρισμούς και ιδίως τους αγροτικούς, διότι σε αυτούς αναφέρεται. Ο ν. 2810/2000, σέβεται τις συνεταιριστικές αρχές. Οι νόμοι που τον διαδέχθηκαν, δυστυχώς, ο μὲν 4015/2011, διακρίνεται από μια **πρωτοφανή** παραβίαση των συνεταιριστικών αρχών, αφού εισάγει πλήθος αναγκαστικών διατάξεων (αναγκαστικές συγχωνεύσεις, αναγκαστικές μετατροπές των αγροτικών συνεταιρισμών σε ανώνυμες εταιρείες), οι οποίες διατάξεις του έρχονται σε ευθεία αντίθεση με τον πυρήνα του συνεταιριστικού δικαιώματος, που είναι η αυτοδιοίκηση, η αυτονομία και η ανεξαρτησία, καταργεί δε ρητά την 6

η

συνεταιριστική αρχή, η οποία καθιερώνει την συνεργασία των συνεταιρισμών μεταξύ τους, για την δημιουργία οικονομιών κλίμακας, με το να απαγορεύει στις διατάξεις του, την σύσταση δευτεροβαθμίων και τριτοβαθμίων αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων (πυραμιδική διάρθρωση). Ο επόμενος, και ισχύων, νόμος

4384/2016,

ακολουθεί την ίδια αντίληψη με τον ν. 4015/2011 παραβιάζοντας σε πολλές διατάξεις του το αυτοδιοίκητο των συνεταιρισμών, ή εισάγοντας διατάξεις, που έχουν εφαρμογή σε κεφαλαιουχικές εταιρείες, οι οποίες βρίσκονται στον αντίποδα του συνεταιρισμού. Για να είμαστε περισσότερο ακριβείς, ο ν. 4384/2016 προσπαθεί να κατανοήσει την λειτουργία του θεσμού αλλά δεν τα καταφέρνει, αφού βρίθει αντιφάσεων, τις οποίες έχουμε εκτενώς αναπτύξει κατά την συζήτηση του σχεδίου νόμου, στην αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή.

9. Ως γενική παρατήρηση, θα λέγαμε ότι, η νομοθεσία για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, η οποία από το έτος 1979 και μετά, έχει υποστεί πολλές τροποποιήσεις στο σύνολό της, με την έννοια της πλήρους κατάργησης του προγενέστερου νόμου, όταν θεσπιζόταν ο επόμενος νόμος (ν. 921/1979, ν. 1541/1985, ν. 2169/1993, ν. 2810/2000, ν. 4015/2011 και 4384/2016), περιέχει, κατ' εξαίρεση, **ορισμένες** σημαντικές διατάξεις, οι οποίες έχουν θεσπισθεί σε απόλυτη αρμονία με τις συνεταιριστικές αρχές, κυρίως όσον αφορά

στην οικονομική συμμετοχή των μελών ν στην συνεταιριστική επιχείρηση.

10. Με τον τρόπο αυτό, της διαμορφούμενης πλέον συνεταιριστικής ωριμότητας κυρίως στην αγροτική συνεταιριστική νομοθεσία με τον ν.2810/2000, θα αναμενόταν ευλόγως μια ορθή ερμηνευτική προσέγγιση τόσο στη νομοθεσία των αγροτικών συνεταιρισμών, όσο και στην νομοθεσία των **αστικών ν συνεταιρισμών (ν. 1667/1986)** και ειδικά στα θέματα που αναφέρονται στη νομική οντότητα των συνεταιρισμών, ως ιδιωτικών επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, και στην οικονομική συμμετοχή των μελών του αστικού συνεταιρισμού,

όπως κατωτέρω θα αναλύσουμε, με αντίστοιχη παραπομπή στη δικαστηριακή νομολογία. Για να είμαστε δίκαιοι, είναι ανεπίτρεπτο για τις ελληνικές κυβερνήσεις, ειδικά μετά το συνέδριο της ICAto1995 αλλά και την σύσταση 193/2002 της ΔΟΕ του ΟΗΕ, να διατηρούν **ορισμένες** αναχρονιστικές διατάξεις στον ν. 1667/1986 για τους αστικούς συνεταιρισμούς .

11.Επανερχόμενοι στις συνεταιριστικές αρχές, όπως τελικά διαμορφώνονται το έτος 1995, πρέπει να επισημάνουμε ότι οι **βασικές** συνεταιριστικές αρχές, όπως εφαρμόστηκαν από τους πρωτεργάτες της Ροτσντέιλ το έτος 1844, παραμένουν αναλλοίωτες μέχρι σήμερα στο νόημά τους.

12.Έτσι, σύμφωνα με την Διακήρυξη της ΔΟΕ του ΟΗΕ για την Συνεταιριστική Ταυτότητα, υιοθετούνται τα ακόλουθα:

α) Ο ορισμός του Συνεταιρισμού, ως εξής: « Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων, που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους δια μέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης».

β) Οισυνεταιρισμοί στηρίζονται στις αρχές της αυτοβοήθειας, της αυτευθύνης της δημοκρατίας, **της ισότητας, της ισοτιμίας** και της αλληλεγγύης. Ακολουθώντας δε την παράδοση των πρωτεργατών, τα μέλη των συνεταιρισμών στηρίζονται στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της διαφάνειας της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους .

γ) Οι συνεταιριστικές αρχές αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές με τις οποίες οι συνεταιρισμοί θέτουν σε εφαρμογή τις αξίες τους και είναι:

1^η Αρχή : **Εθελοντική και Ελεύθερη Συμμετοχή**: Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοικτές σε όλα τα πρόσωπα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχθούν τις ευθύνες του μέλους χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας.

2^η Αρχή: Δημοκρατική Διοίκηση εκ μέρους των Μελών: Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις διοικούμενες από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής τους και στη λήψη των αποφάσεων. Άνδρες και γυναίκες που προσφέρουν υπηρεσίες ως αιρετοί εκπρόσωποι είναι υπόλογοι στα μέλη. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς τα μέλη έχουν ίσα δικαιώματα ψήφου (κάθε μέλος μία ψήφο) και στους συνεταιρισμούς ανωτέρου βαθμού οργανώνονται επίσης με δημοκρατικό τρόπο.

3^η Αρχή: Οικονομική Συμμετοχή των Μελών. Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού. Ένα μέρος τουλάχιστον από το κεφάλαιο αυτό αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως απολαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση ή καθόλου για το κεφάλαιο που καταθέτουν για να γίνουν μέλη. Τα μέλη διαθέτουν τα πλεονάσματα για οποιονδήποτε ή για όλους από τους ακόλουθους σκοπούς: α) Ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, από τα οποία μέρος τουλάχιστον θα είναι αδιανέμητα, β) Απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό και γ) Υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.

4^η Αρχή: Αυτονομία και Ανεξαρτησία. Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις αυτοβοήθειας, διοικούμενες από τα μέλη τους. Εάν συνάπτουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή αντλούν κεφάλαια από εξωτερικές πηγές, το πράττουν με όρους που διασφαλίζουν τη δημοκρατική διοίκηση από τα μέλη και διατηρούν τη συνεταιριστική αυτονομία.

5^η Αρχή: Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Πληροφόρηση. Οι συνεταιρισμοί παρέχουν εκπαίδευση και κατάρτιση στα μέλη τους, στα αιρετά μέλη της διοίκησης, στα διευθυντικά στελέχη και στους υπαλλήλους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Παρέχουν πληροφόρηση στο κοινό - ιδιαίτερα στους νέους και στους διαμορφωτές της κοινής γνώμης - σχετικά με τη φύση και τα οφέλη της συνεργασίας.

6^η Αρχή: Συνεργασία μεταξύ Συνεταιρισμών. Οι συνεταιρισμοί υπηρετούν με τη μέγιστη αποτελεσματικότητα τα μέλη τους και ισχυροποιούν τη συνεταιριστική κίνηση όταν συνεργάζονται μεταξύ τους δια μέσου οργανώσεων τοπικού, εθνικού, περιφερειακού και διεθνούς επιπέδου.

7^η Αρχή: Ενδιαφέρον για την Κοινότητα. Οι συνεταιρισμοί εργάζονται για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους, με πολιτικές που εγκρίνονται από τα μέλη τους.

(
isem-journal.blogspot.com/2016/01/ica-2015.html)

13. Υπό το φως των προαναφερόμενων, ο Συνεταιρισμός αποτελεί μια αυτόνομη και ανεξάρτητη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά, με βάση τις αρχές της αυτοδιοίκησης, της αυτεθύνης, της αλληλεγγύης, της ισότητας και της ισοτιμίας, με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών **των μελών του**, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών, τα οποία ο Συνεταιρισμός επιδιώκει να ικανοποιήσει, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης

επιχείρησης,

η οποία παράλληλα εργάζεται για την βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων μέσα στις οποίες διαβιώνουν τα μέλη του συνεταιρισμού και προς όφελος αυτών. Με βάση τα στοιχεία αυτά, ρυθμίζεται η συνεταιριστική συνεργασία μεταξύ εκείνων των ατόμων, συνήθως οικονομικά αδύναμων, τα οποία αποφασίζουν να ενώσουν τις προσπάθειές τους για το κοινό τους συμφέρον.

14. Ο συνεταιρισμός αποτελεί ένα ιδιότυπο νομικό μόρφωμα, το οποίο για να καταστεί κατανοητό, θα πρέπει να επεξηγηθεί η δισυπόστατη φυσιογνωμία του. Ο συνεταιρισμός δεν αποτελεί ένα αμιγή οικονομικό θεσμό, όπως οι εταιρείες κεφαλαίου του εμπορικού δικαίου, παρότι εκ του νόμου έχει εμπορική ιδιότητα, αποκτά νομική προσωπικότητα, σύμφωνα με την προβλεπόμενη στο νόμο διαδικασία. Ούτε βεβαίως αποτελεί έναν αμιγή κοινωνικό θεσμό, όπως τα σωματεία ή τα ιδρύματα. Είναι μια ιδιόμορφη οικονομική μονάδα, η οποία κατά τον καθηγητή Κ. Παπαγεωργίου, **έχει ιδανικά και αποβλέπει στο να υποτάξει τις οικονομικές λειτουργίες στον ελεύθερο άνθρωπο, εξαιτίας του οποίου και για τον οποίο υπάρχει.** (βλ. Κ. Παπαγεωργίου

,Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, σελ. 32).

Λόγος άλλωστε, για τον οποίο ο συνεταιρισμός χαρακτηρίζεται διεθνώς ως κατ' εξοχήν **ανθρωποκεντρικός θεσμός**

¹ διότι στο κέντρο του ενδιαφέροντός του βρίσκεται ο άνθρωπος.

Κατά τον Γερμανό καθηγητή Δρ. Dirk Draheim, που αναφέρεται στους γερμανικούς συνεταιρισμούς: «Οι συνεταιρισμοί από την εμφάνισή τους, επιδίωξαν να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ ελευθερίας και δέσμευσης, με τον συνδυασμό των πλεονεκτημάτων της συνεργασίας που διασφαλίζει και ενδυναμώνει την οικονομική αυτονομία του ατόμου, με τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από την συνιδιοκτησία μιας επιχείρησης »

15. Παράλληλα ο συνεταιρισμός αναπτύσσει την οικονομική του δραστηριότητα μέσα στην ελεύθερη αγορά, συνεπώς θα πρέπει να βρει τρόπους να επιβιώσει, αναπτύσσοντας ανάλογη με τους ανταγωνιστές του επιχειρηματική αποτελεσματικότητα, παρά το γεγονός ότι το **εμπορικό κέρδος δεν αποτελεί τον κύριο σκοπό του συνεταιρισμού, αλλά μέσο για την ποιοτική προαγωγή των μελών του**, όπως απορρέει από την ανάλυση της 3^{ης} συνεταιριστικής αρχής, η οποία, σε συνδυασμό με τις άλλες 6 αρχές, έχει τεράστια **πρακτική σημασία** και για τους νομοθέτες αλλά και για τους εφαρμοστές του δικαίου, ώστε να αποφεύγονται οι θεσμικές συγχύσεις, που προαναφέρθηκαν.

16. Η Τρίτη και η Τέταρτη συνεταιριστική αρχή, θα μας απασχολήσουν κατά κύριο λόγο στο παρόν άρθρο.

17. Προαναφέρθηκε ότι ο Συνεταιρισμός έχει κατά ρητή διάταξη του νόμου νομική προσωπικότητα. Ο μεν αστικός σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 7 του ν. 1667/1986, ο δε αγροτικός σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.2 του ν.4384/2016. Η νομική προσωπικότητα αποκτάται και για τα δυο αυτά είδη των συνεταιρισμών από την καταχώριση των καταστατικών τους στο οικείο βιβλίο συνεταιρισμών, που τηρείται στο Ειρηνοδικείο της έδρας τους. Συγχρόνως με την απόκτηση της νομικής προσωπικότητας, ο συνεταιρισμός αποκτά και την εμπορική ιδιότητα κατά το τυπικό σύστημα, όπως επίσης ρητά ορίζεται στις αντίστοιχες διατάξεις των προαναφερόμενων άρθρων των δυο νόμων. Η εμπορική ιδιότητα του συνεταιρισμού του εξασφαλίζει την άσκηση της εμπορίας στην ελεύθερη αγορά, η οποία δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και την επίτευξη κέρδους. Τούτο άλλωστε διαφοροποιεί τον συνεταιρισμό από την κοινή κεφαλαιουχική εταιρεία, κυρίως διότι στον συνεταιρισμό **επιχείρηση και πελάτης είναι το ίδιο πρόσωπο.**

Η εμπορικότητα του συνεταιρισμού δεν προσδίδει την εμπορική ιδιότητα στα μέλη του, δεδομένου ότι ο συνεταιρισμός ως νομικό πρόσωπο, είναι αυτοτελές υποκείμενο δικαίου ανεξάρτητο από τα μέλη του (Βλ. Κιντής, ως άνω, σελ. 11) .

18. Το ζήτημα ότι ο Συνεταιρισμός αποτελεί νομικό πρόσωπο του ιδιωτικού δικαίου, χωρίς μάλιστα να έχει οποιαδήποτε σχέση με το κράτος, πλην της επιβαλλόμενης συνεργασίας,

έχει επιλυθεί, στη χώρα μας, από το έτος 1937, όταν το Νομικό Συμβούλιο του κράτους αναίρεσε την προγενέστερη του έτους 1935 γνωμοδότησή του, με την οποία αποφαινόταν ότι οι συνεταιρισμοί αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. (βλ. Παν. Χασαπόπουλος, Το Δίκαιον των Συνεταιρισμών, σελ. 91) Ουδεμία αμφιβολία χωρεί ότι οι συνεταιρισμοί τόσο από την ιστορική τους προέλευση, όσον και από το σύνολο των νομικών διατάξεων που τους διέπουν, αποτελούν οικονομικές οργανώσεις- επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δρουν στον ελεύθερο ανταγωνισμό, με κύριο σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μελών τους.

Έχουμε μάλιστα την πεποίθηση ότι, είναι τόσο ισχυρό το στοιχείο της αυτοβοήθειας στον συνεταιρισμό, σε βαθμό, που οι συνεταιριστές, μπορούν να επιτύχουν την πλήρη αυτόνομη λειτουργία του συνεταιρισμού τους, χωρίς την εξάρτησή τους από εξωτερικούς παράγοντες, κυρίως οικονομικούς (άντληση εξωτερικών κεφαλαίων).

19. Ο συνεταιρισμός και ειδικά ο αστικός και ο αγροτικός, σύμφωνα με το εθνικό μας δίκαιο, αποτελεί μια ένωση προσώπων του ιδιωτικού δικαίου, η οποία ουδόλως σχετίζεται με τις δύο άλλες μορφές ενώσεως προσώπων, δηλαδή την προσωπική εταιρεία και το σωματείο, διότι η πρώτη συνδέεται αδιάσπαστα με τα πρόσωπα, που την ίδρυσαν, ιδρύοντας συγχρόνως ένα συμβατικό δεσμό μεταξύ τους, ενώ για τον συνεταιρισμό ισχύει η ονομαζόμενη αρχή της **«ανοιχτής θύρας»**, που σημαίνει ότι τα μέλη εισέρχονται και εξέρχονται ελευθέρως, χωρίς η υπόσταση του συνεταιρισμού να επηρεάζεται από τη βούληση των μελών του συνεταιρισμού.

20. Ο συνεταιρισμός δεν σχετίζεται με το Σωματείο, παρά το γεγονός ότι έχει σωματειακή οργάνωση, διότι το μεν σωματείο έχει ιδεολογικό σκοπό, ο δε συνεταιρισμός οικονομικό.

21. Η διαφορά, επίσης, μιας εμπορικής εταιρείας με τον συνεταιρισμό, είναι ότι η μεν πρώτη σκοπεύει στο κέρδος, ο δε δεύτερος δρα στην ελεύθερη αγορά παράλληλα με την κοινή εμπορική εταιρεία, πλην όμως δεν έχει σκοπό το κέρδος, αλλά την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μελών του, που προκύπτουν από τη συλλογική δράση. Η εμπορική εταιρεία εξυπηρετεί τις ανάγκες τρίτων, προσφέροντας υπηρεσίες με σκοπό το κέρδος. Μια κεφαλαιουχική εταιρεία συναλλάσσεται με το ευρύ κοινό. Ένας συνεταιρισμός συναλλάσσεται κατά κύριο λόγο με τα μέλη του. Σε πολλές νομοθεσίες μάλιστα παρατηρούμε ότι, ο νόμος θέτει αυστηρούς περιορισμούς στην έκταση της συνεργασίας του συνεταιρισμού με τρίτους. Όταν προβλέπεται στο καταστατικό του συνεταιρισμού, ο συνεταιρισμός μπορεί, περιορισμένα, να συναλλάσσεται με τρίτους (άρθρο 23 παρ.2 εδάφιο β. του ν.4384/2016 και **Article 207-1 .2° et 3° CGI** του Γαλλικού Αγροτικού Κώδικα). Στην περίπτωση αυτή ο συνεταιρισμός λογίζεται ως κοινή εμπορική εταιρεία. Μια

κεφαλαιουχική εταιρεία σκοπεύει επιδιώκοντας το κέρδος στην μεγιστοποίησή του προς όφελος των επενδυτών του κεφαλαίου. Ο συνεταιρισμός σκοπεύει να μεγιστοποιήσει τις υπηρεσίες του, για να αυξήσει το εισόδημα των μελών του, τα οποία συναλλάσσονται μαζί του. Η κεφαλαιουχική εταιρεία έχει σταθερό κεφάλαιο, ο συνεταιρισμός εξ ορισμού μεταβλητό κεφάλαιο και αριθμό μελών, τα οποία δια της μερίδας τους, το ύψος της οποίας, ορίζεται κάθε φορά στο καταστατικό, (η μεταβολή του ύψους της μερίδας αποτελεί τροποποίηση του καταστατικού), σχηματίζουν

το κεφάλαιο

του συνεταιρισμού, το οποίο μειώνεται όταν αποχωρεί το μέλος κατά

το ύψος της ονομαστικής αξίας της μερίδας του μέλους.

Στο συνεταιρισμό επιτρέπεται η διανομή πλεονάσματος στα μέλη. Το πλεόνασμα δημιουργείται από την συναλλαγή του συνεταιρισμού με τα μέλη του (άρθρο 23 ν. 4384/2016). Η συναλλαγή του συνεταιρισμού με τρίτους, δημιουργεί το κέρδος, του οποίου

απαγορεύεται

η

διανομή στα μέλη.

(άρθρο 23 ν. 4384/2016). Το πλεόνασμα, αποτελεί μέρος από την συναλλαγή του μέλους με τον συνεταιρισμό του, για να δημιουργηθεί το αποθεματικό, το οποίο ο συνεταιρισμός θα χρησιμοποιήσει για την ανάπτυξη του (π.χ. ένας αγροτικός συνεταιρισμός θα κατασκευάσει ένα ελαιουργείο, ένας αστικός προμηθευτικός συνεταιρισμός, θα αγοράσει αποθηκευτικούς χώρους). Για το λόγο αυτό ένα μέρος από το αποθεματικό του Συνεταιρισμού, σύμφωνα με την ρητή διατύπωση της 3

ης

συνεταιριστικής αρχής παραμένει πάντοτε

αδιανέμητο

και δεν φορολογείται στο πρόσωπο του συνεταιρισμού (άρθρο 29 παρ. 3 ν.4384/2016). Η διάταξη αυτή θα πρέπει να ισχύει για όλους τους συνεταιρισμούς, οι οποίοι εφαρμόζουν τις συνεταιριστικές αρχές, συνεπώς διατηρούν

υποχρεωτικά

αποθεματικά αδιανέμητα. Η ρύθμιση αυτή, η οποία για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, έχει υιοθετηθεί από τον εθνικό φορολογικό-συνεταιριστικό νομοθέτη, με τον πολύ καλό νόμο 2810/2000 (άρθρο 19), αποτελεί μια συνεισφορά, η οποία είναι αφιερωμένη στην αναγνώριση της ευρύτερης συμβολής του συνεταιρισμού στην αντιμετώπιση της ανισότητας του πλούτου, η οποία αντιμετωπίζεται με την συμμετοχή και την συναλλαγή του μέλους με τον συνεταιρισμό. Το κέρδος στον συνεταιρισμό, όταν υπάρξει,

είναι εξ ορισμού αδιανέμητο (μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας του συνεταιρισμού), φορολογείται δε πάντοτε

(άρθρο 19 του ν.2810/2000, άρθρο 15, παρ.11ν. 4015/2011, άρθρο 23 παρ.6 περ. α) 4384/2016) και δικαίως, διότι συγκροτείται η νομική έννοια του κέρδους (αγορά από τρίτο, μεταπώληση σε τρίτο), συνεπώς πρέπει να έχει ενιαία αντιμετώπιση με τις κερδοσκοπικές εταιρείες. Για το λόγο αυτό ο φορολογικός-συνεταιριστικός νομοθέτης επιβάλλει με το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 23 του ν.4384/2016 : «Για φορολογικούς σκοπούς διανομής του πλεονάσματος και τήρησης των αποθεματικών, τηρούνται διακριτοί λογαριασμοί, για τον σχηματισμό των πλεονασμάτων και των κερδών».

22. Κριτήριο επιτυχίας της κεφαλαιουχικής εταιρείας είναι η μεγιστοποίηση των κερδών της. Του συνεταιρισμού, είναι η βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής θέσης των μελών του.

23. Οι μετοχές ή τα μερίδια στις κεφαλαιουχικές εταιρείες είναι διαπραγματεύσιμα και μεταβιβάσιμα. Στο συνεταιρισμό η μερίδα είναι κατά κανόνα **προσωποπαγής**. Ο αριθμός ψήφων στην γενική συνέλευση, στην μεν κεφαλαιουχική εταιρεία (Α.Ε.) είναι ανάλογος με τον αριθμό των μετοχών. Στο συνεταιρισμό, κατά κανόνα, κάθε μέλος έχει μια μερίδα και μια ψήφο. Το μέλος μπορεί να αποκτήσει προαιρετικές μερίδες, χωρίς ψήφο. Ο αριθμός των προαιρετικών μερίδων στον αγροτικό συνεταιρισμό, δεν περιορίζεται, σταθμίζεται κάθε φορά από την γενική συνέλευση με βάση τα οικονομικά στοιχεία του συνεταιρισμού. Π.χ. σε περίπτωση που ζητηθεί από τα μέλη ή τρίτους, οι οποίοι μπορούν να επενδύσουν στον συνεταιρισμό, αποκτώντας προαιρετικές μερίδες, η επιστροφή αυτών των μερίδων, ο συνεταιρισμός θα πρέπει να είναι σε θέση να τις επιστρέψει, χωρίς να κινδυνεύει η οικονομική του θέση. Οι προαιρετικές μερίδες κατά κανόνα είναι έντοκες, προκειμένου να είναι ελκυστικές για τα μέλη ή τους τρίτους, για να τις αποκτήσουν, με σκοπό την κεφαλαιακή ενίσχυση του συνεταιρισμού.

24. Περιορισμένες εξαιρέσεις, όπου ο αριθμός των ψήφων μπορεί να φθάσει μέχρι 5, είναι όταν ο συνεταιριστικός νομοθέτης θεσπίζει πρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες, τις οποίες μπορεί να αποκτήσουν τα μέλη του συνεταιρισμού, ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό. (άρθρο 8 του ν.2810/2000, το οποίο καταργήθηκε από τον ισχύοντα 4384/2016). Τασσόμαστε υπέρ της ρύθμισης του ν. 2810/2000 (άρθρο 8), διότι ο σκοπός της διάταξης είναι η τήρηση από τους συνεταιριστές της βασικής **αρχής-ευχής**, ότι οι συνεταιρισμοί, πρέπει να επιδιώκουν να δανείζονται από τα μέλη τους και όχι από εξωτερικές πηγές δανεισμού, διότι με τον εξωτερικό δανεισμό, κινδυνεύουν να χάσουν την αυτονομία τους. Η πρόσθετη υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, μπορεί να παρέχει στο μέλος πρόσθετη ψήφο, ανάλογα με τον αριθμό των μερίδων, που θα αποκτήσει το μέλος από τον συνεταιρισμό, όπως αυτά θα ρυθμιστούν από το καταστατικό του κάθε συνεταιρισμού. Σκοπός της πρόσθετης ψήφου, δεν είναι τίποτα περισσότερο από **μια επιβράβευση του ενεργού μέλους, το οποίο ενδιαφέρεται για την επιχείρησή του.**

25. Στην κεφαλαιουχική εταιρεία σε περίπτωση διάλυσης και εκκαθάρισης, το υπόλοιπο του ενεργητικού διανέμεται στους μετόχους. Στον συνεταιρισμό, **ουδέποτε διανέμεται στα μέλη,** καθόσον αποτελεί περιουσία γενεών, το λεγόμενο σε πολλές νομοθεσίες και **«κλειδωμα παγίων»** αλλά διατίθεται για σκοπούς συνεταιριστικούς ή κοινωνικούς. Η ρύθμιση αυτή **πηγάζει**

από την Τρίτη συνεταιριστική αρχή, χωρίς να ορίζεται ρητά, η οποία αρχή αναφέρεται στα αδιανέμητα αποθεματικά, όπως κατωτέρω θα διευκρινισθεί.

26. Ο κανόνας στον συνεταιρισμό είναι ότι, η συνεταιριστική περιουσία, η οποία δημιουργείται από πολλές γενιές συνεταιριστών, από αποθεματικά, τα οποία, και ορθά, πολλά κράτη τα χαρακτηρίζουν ως αφορολόγητα, ουδέποτε διανέμεται στα μέλη του συνεταιρισμού, είτε κατά την λειτουργία του είτε κατά την λύση του με το πέρας της εκκαθαρίσεως, διότι συνέβαλαν πολλές γενιές για την δημιουργία της ονομαζόμενης «περιουσίας γενεών», με ευνοϊκές φορολογικές ρυθμίσεις από τα κράτη, ώστε να αποτελούν κοινωνική περιουσία μη διανεμόμενη. Συνεπώς δεν είναι επιτρεπτό να ευνοηθούν τα τελευταία μέλη.

27. Την ίδια αρχή υιοθετεί και ο **Ενωσιακός Κανονισμός 1435/2001**, στο καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού, το οποίο αναφέρεται στην **αρχή της αφιλοκερδούς διανομής.**

Το αυτό ισχύει και στην περίπτωση της αποχώρησης του μέλους από τον συνεταιρισμό.

Το μέλος λαμβάνει την ονομαστική αξία της συνεταιρικής του μερίδας, την οποία εισέφερε, όπως το ύψος της ορίζεται στο καταστατικό του συνεταιρισμού

. Και τούτο είναι αυτονόητο, διότι πώς θα διανεμηθεί αδιανέμητη συνεταιριστική περιουσία -κοινή περιουσία- αν τυχόν υπάρξει ρύθμιση, ότι η μερίδα επιστρέφεται στην πραγματική της αξία.

Αυτή είναι μια κεφαλαιώ δης διαφορά του Συνεταιρισμού με μια κεφαλαιουχική εταιρεία.

28. Στις Κατευθυντήριες Γραμμές της ΔΟΕ του ΟΗΕ, «Για μια συνεταιριστική νομοθεσία», από τον συντάκτη καθηγητή του Συνεταιριστικού Δικαίου Hagen Henry, σχετικά με το θέμα της επιστροφής της συνεταιριστικής μερίδας στα αποχωρούντα ή διαγραφόμενα μέλη και στην μη διανομή της συνεταιριστικής περιουσίας μετά το πέρας της εκκαθαρίσεως, αναφέρεται:

«**Παραίτηση / αποχώρηση:** Το δικαίωμα των μελών να παραιτηθούν ή να αποχωρήσουν πρέπει να διασφαλίζεται από το νόμο, ο οποίος πρέπει να φροντίσει ώστε οι διοικητικές πράξεις ή τα καταστατικά / κανονισμοί των συνεταιρισμών δεν θα επιφέρουν αρνητικές συνέπειες.

Η αποχώρηση των μελών μπορεί να περιορίζεται μέχρι να εξαντληθεί μια ελάχιστη περίοδος παραμονής του μέλους, ή να υπόκειται στην εκπλήρωση των κυρίων οικονομικών υποχρεώσεων του, που προέκυψαν έναντι του συνεταιρισμού. Οι περιορισμοί αυτοί σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να είναι υπερβολικοί, και η απαιτούμενη χρονική περίοδος προειδοποίησης πρέπει να είναι εύλογη. Το

αποτέλεσμα της παραίτησης/αποχώρησης είναι η άμεση ή μετά την πάροδο συγκεκριμένου χρόνου παύση ισχύος των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του μέλους που παραιτείται / αποχωρεί. Παραμένοντας κάτω από ορισμένους όρους οικονομικά υπόλογο, το παραιτούμενο/ αποχωρούν μέλος έχει το δικαίωμα ανάληψης των μερίδων του, **κατά κανόνα στην ονομαστική τους αξία.**

Ωστόσο, ο συνεταιρισμός πρέπει να έχει τη δυνατότητα να καθυστερήσει προσωρινά την επιστροφή τους εάν μια άμεση επιστροφή θα μπορούσε να επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στη λειτουργία του. Σε αυτήν την περίπτωση, ο συνεταιρισμός θα πληρώσει έναν περιορισμένο τόκο επί του ποσού που επιστρέφεται. Το χρονικό διάστημα παρακράτησης του επιστρεφόμενου ποσού πρέπει να ορίζεται και να είναι εύλογο».

«Ως αρχή, τα κεφάλαια που απομένουν μετά την εκκαθάριση θα πρέπει να μεταβιβασθούν σε έναν συνεταιρισμό ή μια φιλανθρωπική οργάνωση ή σε ένα δημόσιο ίδρυμα (αδιανέμητα αποθεματικά, κλειδωμένα κεφάλαια). Αυτό δικαιολογείται ιδιαίτερα όταν έχουν γίνει μεταφορές στο αποθεματικό που δεν φορολογήθηκαν ή / **και για να προλαμβάνεται η κερδοσκοπική συμπεριφορά**».

(β

λ.

Κατευθυντήριες γραμμές για την Συνεταιριστική Νομοθεσία

-Τρίτη έκδοση αναθεωρημένη, υπό Hagen Henrÿ –ηλεκτρονικό περιοδικό-Κοινωνική Οικονομία, τεύχος 8, Απρίλιος-Ιούνιος 2016).

29. Ο καθηγητής Σ. Κιντής, σχετικά με το άνω θέμα αναφέρει : «...Ο Συνεταίρος , που δήλωσε ότι θα αποχωρήσει δικαιούται να μετέχει στην γενική συνέλευση, όπως και οι άλλοι συνεταίροι, μέχρι την λήξη της διαχειριστικής χρήσης, που αποχωρεί. Ο αποχωρών δικαιούται επίσης να ζητήσει την επιστροφή της μερίδας του (άρθρο 2,παρ.9 ν.1667/1986). Δεν δικαιούται όμως να ζητήσει εκκαθάριση του συνεταιρισμού.

Επί της άλλης περιουσίας του συνεταιρισμού δεν έχει κανένα δικαίωμα.

(βλ. Σ. Κιντής , Το Δίκαιο των Συνεταιρισμών, 2004 – II, σελ.59) .

30. Ένα πρόσθετο στοιχείο, το οποίο πρέπει να αναφερθεί, για να κατανοηθεί η έννοια της αποστολής των αποθεματικών, είναι ότι οι συνεταιρισμοί από τα αποθεματικά τους σχηματίζουν κεφάλαια διαχείρισης κρίσεων, για να συνδράμουν τα μέλη τους σε περιόδους κρίσης. Η συνδρομή γίνεται μέσα από την **κοινή περιουσία.**

31. Ένα πρόσθετο στοιχείο επίσης, που διατρέχει το σύνολο της ερμηνείας των συνεταιριστικών αρχών, αλλά αποτελεί και προτροπή του ΟΗΕ, είναι ότι οι συνεταιρισμοί, πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί, όταν αντλούν χρηματοδότηση από εξωτερικές πηγές

(π.χ. δάνεια), ώστε να μη θέσουν σε κίνδυνο την αυτονομία τους. Είναι δηλαδή προτιμότερο ένας συνεταιρισμός να δανείζεται από τα μέλη του με ένα ευνοϊκό (γι' αυτά), έναντι της αγοράς, επιτόκιο, παρά να προσφεύγει σε εξωτερικό δανεισμό, ο οποίος είναι και ακριβότερος. Η διάταξη του άρθρου 19 του ν. 2810/2000, την οποία διατήρησε και ο ν. 4384/2016, **αναφέρεται στην** **εξατομικευμένη κατάθεση του μέλους στον συνεταιρισμό.** Την έννοια αυτή έχουν και οι πρόσθετες υποχρεωτικές μερίδες, που προαναφέραμε, τις οποίες δεν κατανόησε ο ν. 4384/2016 και τις κατήργησε, που είναι η άντληση κεφαλαίων από τα μέλη του συνεταιρισμού και όχι από τρίτους.

32. Η ιστορία των αγροτικών συνεταιρισμών στην χώρα μας τα τελευταία 40 χρόνια επιβεβαιώνει τα αμέσως ανωτέρω. Ο υπερδανεισμός των συνεταιρισμών από την πρώην Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (ΑΤΕ), οδήγησε σε εκκαθάριση τα προπύργια των αγροτικών συνεταιρισμών, από την ίδια την ΑΤΕ, σε συνδυασμό βεβαίως με την ανεπιτρεπτή κρατική παρέμβαση, η οποία εξανάγκασε τους συνεταιρισμούς στον δανεισμό αυτό, για την οποία κρατική παρέμβαση, επίσης, ο ΟΗΕ κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, όπως προαναφέρθηκε, στους συνεταιριστές.

33. Στο σημείο αυτό παραθέτουμε μια σύνοψη των κυριότερων σημείων της ερμηνείας της 3^{ης} συνεταιριστικής αρχής, όπως ερμηνεύεται από τον αυθεντικό ερμηνευτή των συνεταιριστικών αρχών, που είναι η Διεθνής Συνεταιρική Ένωση –ICA, η οποία το έτος 2015, δημοσίευσε τις «Ερμηνευτικές Οδηγίες για τις Συνεταιριστικές Αρχές» (βλ. ΙΣΕΜ-Κοινωνική Οικονομία Τευχ.7).

Σύμφωνα με την ερμηνεία της 3^{ης} Αρχής από την ICA, «Οι συνεταιρισμοί υπάρχουν για να καλύπτουν τις ανάγκες των ανθρώπων, και όχι κυρίως για να πετύχουν μια κερδοσκοπική απόδοση του κεφαλαίου που επενδύεται. Το πρωταρχικό κίνητρο για τους ανθρώπους που σχηματίζουν ένα συνεταιρισμό είναι να στηρίζονται στον εαυτό τους. Η 3^η

Αρχή περιγράφει πώς τα μέλη επενδύουν στον συνεταιρισμό τους, συγκεντρώνουν ή δημιουργούν κεφάλαιο και διαθέτουν τα πλεονάσματα και πώς μέρος των πλεονασμάτων αυτών είναι

αδιανέμητα.

Η αρχή επιτρέπει τη δυνατότητα χορήγησης επιτοκίου αγοράς για άλλο κεφάλαιο που επενδύεται από μέλη. Όσον αφορά στα κεφάλαια που προέρχονται από άλλες πηγές, θα πρέπει ο συνεταιρισμός να εξετάζει τις επιπτώσεις της προσέλκυσης τέτοιων κεφαλαίων υπό το πρίσμα της Αρχής της Αυτονομίας. Ο βασικός προβληματισμός πρέπει πάντα να είναι η διατήρηση της ικανότητας των μελών να αποφασίζουν για την τύχη της οργάνωσής τους. Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα, και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού τους.... Η λέξη

“κεφάλαιο”,

που αναφέρεται στην Αρχή αυτή, πρέπει να νοείται

ως οικονομική έννοια

και όχι μόνο με την έννοια που χρησιμοποιείται στη λογιστική, για να ορισθεί το μετοχικό κεφάλαιο μιας επιχείρησης.

Οι μερίδες των μελών που παρέχουν κεφάλαια σε έναν συνεταιρισμό, δεν είναι όπως οι μετοχές των κεφαλαιουχικών ανωνύμων εταιρειών των επενδυτών. Το κεφάλαιο που καταβάλλεται από τα μέλη δεν είναι χρήματα που **επενδύονται** κυρίως για να φέρουν ένα επενδυτικό κέρδος από το κεφάλαιο, αλλά είναι

“σωρευόμενο κεφάλαιο”,

που επενδύεται για την παροχή αγαθών, υπηρεσιών ή απασχόλησης που απαιτούνται από **τα μέλη σε δίκαιη τιμή**.

Τα μέλη **“Συμμετέχουν ισότιμα”**, είναι αυτό που ένας αμερόληπτος παρατηρητής θα έκρινε ότι είναι μια δίκαιη και εύλογη συνεισφορά, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών κάθε συνεταιρισμού και τη δυνατότητα των μελών του.

υπό δεν σημαίνει ότι όλα τα μέλη πρέπει να συμβάλουν εξίσου.

A

Επίσης, δεν σημαίνει ότι τα νέα μέλη πρέπει **να κάνουν την ίδια συμβολή στο κεφάλαιο για να γίνουν μέλη**, ανεξάρτητα από την

ηλικία του συνεταιρισμού και του συσσωρευμένου πλούτου που κατέχει ο συνεταιρισμός. Η συμβολή σε κεφάλαιο και ο δημοκρατικός έλεγχος του κεφαλαίου του συνεταιρισμού συνδέει σταθερά αυτή την Αρχή με τη 2

η

Αρχή του δημοκρατικού Ελέγχου εκ μέρους των Μελών.

Τα μέλη μπορούν να συνεισφέρουν κεφάλαιο με τέσσερις τρόπους:

Πρώ τον: Στους περισσότερους συνεταιρισμούς τα μέλη καλούνται να συνεισφέρουν στο κοινό κεφάλαιο του συνεταιρισμού με την επένδυση σε μια μερίδα μέλους ή έναν αριθμό μερίδων των μελών (οι οποίες μπορεί να έχουν δικαίωμα ψήφου ή ένα συνδυασμό μερίδων με ψήφο και μερίδων χωρίς δικαίωμα ψήφου), προκειμένου να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού και να επωφεληθούν από την ένταξη. Τόκος δεν καταβάλλεται συνήθως σε τέτοιο κεφάλαιο μερίδας ή μερίδων, και εάν καταβάλλεται τόκος είναι συνήθως σε χαμηλό επίπεδο.

Δεύτερον: Καθώς οι συνεταιρισμοί οδηγούνται σε ευημερία, μπορούν να δημιουργήσουν αποθεματικά, που προέρχονται από παρακρατούμενα πλεονάσματα από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού.

Τρίτον: οι συνεταιρισμοί μπορεί να έχουν ανάγκες για κεφάλαιο πολύ μεγαλύτερες από ό,τι μπορούν να συγκεντρώσουν από την οικονομική τους δραστηριότητα. Πολλοί συνεταιρισμοί αναμένουν ότι τα μέλη θα συνεισφέρουν τακτικά ένα μέρος από τα επιστρεφόμενα στα μέλη πλεονάσματα (μερικές φορές αποκαλούνται “επιστροφές στα συναλλασσόμενα μέλη”), τα οποία θα διατηρούνται στα αποθεματικά. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι συνεταιρισμοί δεν θα καταβάλλουν τόκους για τα επιστρεφόμενα στα μέλη ποσά (ή στις επιστροφές στα συναλλασσόμενα μέλη) τα διατηρούμενα στα αποθεματικά. Τα μέλη επωφελούνται από την συνεχή συμμετοχή και τις μελλοντικές επιστροφές (ή επιστροφές στα συναλλασσόμενα μέλη). Στους περισσότερους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, τα επιστρεφόμενα στα μέλη πλεονάσματα (ή επιστροφές στα συναλλασσόμενα μέλη) τηρούνται στους ατομικούς λογαριασμούς μερίδων των μελών, και όχι στα αποθεματικά του συνεταιρισμού, και λαμβάνουν περιορισμένο τόκο.

Τέταρτον: οι συνεταιρισμοί μπορούν να καλούν τα μέλη να προβούν σε περαιτέρω εθελοντικές επενδύσεις κεφαλαίου, οι οποίες δεν παρέχουν δικαίωμα ψήφου».

“Τουλάχιστον ένα μέρος του κεφαλαίου αποτελεί συνήθως την κοινή περιουσία του συνεταιρισμού.” Αυτή η δήλωση ενισχύει την ανάγκη για τα μέλη να συνεισφέρουν στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού τους και να το πράξουν **ισότιμα**. Τα μέλη επίσης ελέγχουν το κεφάλαιο του συνεταιρισμού τους. Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι με τους οποίους μπορούν να το πράξουν:

Πρώτον, ανεξάρτητα από το πώς οι συνεταιρισμοί αντλούν κεφάλαια για τις δραστηριότητές τους, η τελική εξουσία για όλες τις αποφάσεις πρέπει να στηρίζεται στη γενική συνέλευση των μελών.

Δεύτερον, τα μέλη πρέπει να έχουν το δικαίωμα να κατέχουν τουλάχιστον ένα μέρος του κεφαλαίου τους συλλογικά, μια αντανάκλαση των όσων έχουν επιτευχθεί συλλογικά ως συνεταιρισμός.

“Η κοινή περιουσία του συνεταιρισμού” παραπέμπει στην οικονομική έννοια του κεφαλαίου. Αυτό σημαίνει ότι ένα μέρος του κεφαλαίου ενός συνεταιρισμού, είτε αποτελείται από παρακρατηθέντα πλεονάσματα ή από καταβληθέντα ποσά κατά την εγγραφή, ως μερίδες μελών, είναι η κοινή περιουσία του συνεταιρισμού και δεν ανήκει και

δεν μπορεί να αποσυρθεί από τα μέλη, δηλαδή είναι

“αδιαίρετη”

(αδιανέμητη).

“Τα μέλη συνήθως λαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση, ή καθόλου, για το κεφάλαιο το οποίο καταθέτουν για να γίνουν μέλη”. Το κεφάλαιο που επενδύεται ως προϋπόθεση της εγγραφής μέλους, με τη μορφή μεριδίων που συνεπάγονται δικαιώματα ψήφου, συνήθως λαμβάνει περιορισμένο επιτόκιο ή αποζημίωση, ή και καθόλου. Το κεφάλαιο που επενδύεται εθελοντικά, δεν καταβάλλεται

ως προϋπόθεση εγγραφής μέλους

και, επομένως, μπορεί να είναι σκόπιμο να καταβληθεί τόκος στο κεφάλαιο αυτό, αλλά σε “δίκαιο επίπεδο”, όχι σε κερδοσκοπικό επίπεδο. Στην αναθεώρηση των Αρχών, 1934/1937, αυτό το “δίκαιο επίπεδο”, το οποίο ονομάζεται επίσης “αντισταθμιστική αποζημίωση” χαρακτηρίστηκε ως “το χαμηλότερο επιτόκιο που θα ήταν επαρκές για να ληφθούν τα απαραίτητα κεφάλαια”. Πρόκειται για έναν δύσκολο και σημαντικό περιορισμό για αυτοσυγκράτηση, διότι ο κίνδυνος υπέρβασης ενός δίκαιου επιπέδου (ή αντισταθμιστικής αποζημίωσης) είναι ότι τα μέλη μπορεί να αρχίσουν να επενδύουν σε έναν συνεταιρισμό για την απολαβή από το κεφάλαιό τους και όχι για να εξασφαλιστεί η επιτυχία της συνεταιριστικής επιχείρησής τους.

“Τα μέλη διαθέτουν τα πλεονάσματα για οποιονδήποτε από τους ακόλουθους σκοπούς: την ανάπτυξη του συνεταιρισμού, ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, μέρος των οποίων τουλάχιστον θα είναι αδιανέμητα, απόδοση στα μέλη ανάλογα με τις συναλλαγές τους με τον συνεταιρισμό, και υποστήριξη άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη”. Αυτή η φράση εξηγεί τους τρεις

τρόπους με τους οποίους τα πλεονάσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, όταν η δραστηριότητα των συνεταιρισμών δημιουργεί πλεονάσματα. Αν και τα μέλη έχουν πάντα επίγνωση της μακρόχρονης βιωσιμότητας του συνεταιρισμού τους, έχουν το δικαίωμα και το καθήκον, συλλογικά, να αποφασίσουν πώς θα πρέπει να διατεθούν τα πλεονάσματα.

“Ενδεχομένως με τη δημιουργία αποθεματικών, μέρος τουλάχιστον των οποίων θα είναι αδιανέμητα”. Κανονικά, το σύνολο ή μεγάλο μέρος από τα πλεονάσματα ενός συνεταιρισμού, που απαρτίζουν τα “αδιανέμητα αποθεματικά” του συνεταιρισμού, ανήκουν στο σύνολο συλλογικά. Σε παλαιούς συνεταιρισμούς, αυτά τα αδιανέμητα αποθεματικά θα εκφράζουν τα επιτεύγματα πολλών γενεών μελών και είναι συχνά ο στόχος εκείνων που επιδιώκουν την αποαμοιβαιοποίηση των συνεταιρισμών. Αυτή η εθελοντική προστασία των “συλλογικών κεφαλαίων” των συνεταιρισμών μπορεί, σε ορισμένες έννομες τάξεις να ενισχυθεί από το νόμο μέσω ενός νομικού **“κλειδωμάτος περιουσιακών στοιχείων”**, που εμποδίζει τη διανομή του υπόλοιπου του ενεργητικού στα μέλη κατά τη **διάλυση ενός** **συνεταιρισμού.** **Τα**

περιουσιακά στοιχεία είναι πάντα κοινή ιδιοκτησία και δεν μπορούν ποτέ να μοιραστούν σε περίπτωση διάλυσης ή εκκαθάρισης.

Μετά την εξόφληση όλων των υπόλοιπων υποχρεώσεων, τα περιουσιακά στοιχεία που απομένουν πρέπει να παραμείνουν αδιαίρετα και να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη της συνεταιριστικής κίνησης. Αυτός είναι ο ορισμός και η έννοια των “αδιαίρετων αποθεματικών” .

Η 3^η Αρχή είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένη στην οικονομική συμμετοχή των μελών στον συνεταιρισμό τους. Ωστόσο, θα ήταν λάθος να ερμηνεύσουμε αυτή την Αρχή ξεχωριστά και έτσι να υποβιβασθούν οι συνεταιρισμοί σε κάτι λίγο περισσότερο από την οικονομική τους διάσταση. Αυτή η 3^η Αρχή είναι μόνο μια έκφανση της συνεταιριστικής ταυτότητας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο αξίζει να μελετήσουμε αυτή την Αρχή, σε συνδυασμό με τα άλλα συστατικά στοιχεία του ορισμού για την Συνεταιριστική Ταυτότητα στη Δήλωση της ΔΣΕ για την Συνεταιριστική Ταυτότητα, τις Αξίες και τις Αρχές.

Η Δήλωση της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης για την Συνεταιριστική Ταυτότητα ορίζει τον συνεταιρισμό ως **“αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών τους μέσω μιας συνιδιοκτητής και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης**”. Είναι αυτός ο ορισμός που σηματοδοτεί τη διαφορά μεταξύ της αξίας της μερίδας συμμετοχής σε έναν συνεταιρισμό και απόκτησης μετοχής σε προσωπική ιδιοκτητή και / ή ανώνυμη εταιρεία επενδυτών. Μια μερίδα συμμετοχής σε έναν συνεταιρισμό επενδύεται στον συνεταιρισμό ως κοινό λειτουργικό κεφάλαιο για τη λειτουργία της επιχείρησης προς ικανοποίηση αναγκών και προσδοκιών των μελών και **δεν είναι ένα εμπορεύσιμο περιουσιακό στοιχείο**

. Μια συνεταιριστική μερίδα είναι ουσιαστικά διαφορετική από τη μετοχή, (που αποτελεί μέρος του μετοχικού κεφαλαίου) σε μια εταιρεία επενδυτών: η τελευταία στοχεύει στην απόληψη πρόσθετου κεφαλαίου από τον επενδυτή, συμπεριλαμβανομένων των κερδών του κεφαλαίου, και είναι, γενικά, διαπραγματεύσιμη.

Ένας συνεταιρισμός μπορεί να έχει κανόνες ή διατάξεις που επιτρέπουν στα μέλη να αποσύρουν το ποσό των μερίδων τους, μείον τυχόν ανατίμησή τους, εκτός αν ρητώς αποφασιστεί από τη Γενική Συνέλευση. Διαφορετικοί κανόνες για την απόσυρση κεφαλαίου μπορεί να εφαρμοστούν σε μερίδες που συνδέονται και που δεν συνδέονται με δικαίωμα ψήφου, αλλά η απόσυρση του κεφαλαίου των μελών πρέπει να υπάγεται σε πολύ αυστηρές προϋποθέσεις, ώστε να μην θέτουν σε κίνδυνο τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα του συνεταιρισμού.

Η αντιμετώπιση των αποθεματικών του συνεταιρισμού, που δημιουργούνται με τη συσσώρευση κεφαλαίου που αντιπροσωπεύει τη συλλογική επένδυση πλεονασμάτων από πολλές γενιές μελών, είναι ένα πολύ διαφορετικό θέμα. **Τα αποθεματικά του συνεταιρισμού είναι αδιανέμητα και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο από μία γενιά συνεταιριστών.**

Το μέρος του κεφαλαίου των μερίδων των μελών ενός συνεταιρισμού που δεν μπορεί να αποσυρθεί και τα αδιανέμητα αποθεματικά του συνεταιρισμού, αποτελούν κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Δεν ανήκουν σε μία μόνο γενιά των μελών των συνεταιρισμών, αλλά στον συνεταιρισμό στο σύνολό του, ως νομικό πρόσωπο.

Τα σημερινά μέλη ενός συνεταιρισμού είναι οι τωρινοί κάτοχοι μερίδων, είναι οι χρήστες των υπηρεσιών του, που είναι οι παραγωγοί ή οι εργαζόμενοι και οι θεματοφύλακες των αδιανέμητων αποθεματικών για το παρελθόν, το παρόν και τις μελλοντικές γενιές. Τα τωρινά μέλη έχουν μια κληρονομική ευθύνη να εξασφαλίσουν ότι ο συνεταιρισμός επιβιώνει, ως μια ισχυρή και ζωντανή επιχείρηση, προς όφελος των μελλοντικών γενεών μελών και της ευρύτερης κοινότητας που εξυπηρετεί ο συνεταιρισμός.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι οι συνεταιρισμοί είναι βιώσιμες επιχειρήσεις ακόμη και σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, όπως και κάθε άλλη επιχείρηση, οι συνεταιρισμοί μπορούν, μέσω των αλλαγών στις συνθήκες της αγοράς ή την πάροδο του χρόνου, να οδηγηθούν **στο τέλος της κοινωνικής και οικονομικής χρησιμότητάς τους.** Οι συνεταιρισμοί μπορούν επίσης να εκκαθαρισθούν οικειοθελώς με την ελεύθερη απόφαση των μελών τους.

Όταν συμβαίνει αυτό, και τα μέλη αποφασίζουν ότι ένας συνεταιρισμός θα πρέπει να πάψει να λειτουργεί και να διαλυθούν τα περιουσιακά του στοιχεία, δεν υπάρχει υποχρέωση συνυφασμένη με αυτή την 3^η Αρχή, που, στην περίπτωση διάλυσης μιας συνεταιριστικής επιχείρησης, να αποτρέπει τη διανομή στα μέλη της αξίας των υπολειμματικών περιουσιακών στοιχείων του συνεταιρισμού, που αντιπροσωπεύουν τα αδιανέμητα αποθεματικά του. Αυτό, ωστόσο, πρέπει να αποθαρρύνεται, διότι η εξουσία να διανέμεται η υπολειμματική αξία του ενεργητικού ενός συνεταιρισμού στα μέλη σε περίπτωση διάλυσής του μπορεί να επιταχύνει την εκκαθάριση του συνεταιρισμού. Θα μπορούσε να γίνει στόχος για μέλη και άλλους που μπορεί να επιθυμούν να αποαμοιβαιοποιήσουν τον συνεταιρισμό, για να επιτύχουν αδικαιολόγητο προσωπικό όφελος από τη διανομή των αποθεματικών του συνεταιρισμού. **Αυτό προσβάλλει την αρχή της ισοτιμίας, δεδομένης της συμβολής των προηγούμενων γενεών των μελών.**

Σε νομοθεσίες χωρών που δεν περιλαμβάνουν ένα “κλειδωμα παγίων” για τα περιουσιακά στοιχεία των συνεταιρισμών, ο κίνδυνος της διανομής του υπολοίπου του ενεργητικού στα σημερινά μέλη κατά τη διάλυση ενός συνεταιρισμού μπορεί να αποσοβηθεί καλύτερα με διατάξεις στο καταστατικό του συνεταιρισμού που να απαιτούν ότι, κατά τη διάλυση του συνεταιρισμού, η υπολειμματική καθαρή αξία του συνεταιρισμού θα μεταβιβάζεται σε μια άλλη συνεταιριστική επιχείρηση ή σε μια μη-κερδοσκοπική κοινότητα ή φιλανθρωπική οργάνωση επιλεγόμενη από τα μέλη.

Η ηθική αρχή που καθοδηγεί αυτούς τους περιορισμούς είναι ότι το υπόλοιπο του ενεργητικού του συνεταιρισμού, τα αδιανέμητα αποθεματικά που δημιουργήθηκαν από γενιές μελών των συνεταιρισμών, δεν θα έπρεπε να θεωρείται ότι ανήκουν στα σημερινά μέλη και να είναι διαθέσιμα για προσωπικό όφελος».

34. Η αυτονομία και η ανεξαρτησία αποτελούν «γονιδιακά» στοιχεία του συνεταιρισμού. Λόγος άλλωστε για τον οποίο η αυτονομία και η ανεξαρτησία, δεν είχαν αποτελέσει αντικείμενο συνεταιριστικής αρχής πριν το έτος 1995. Πολλές όμως εμπειρίες από συνεταιρισμούς διαφόρων κρατών, τα οποία δεν σεβάστηκαν την συνεταιριστική αυτονομία και ανεξαρτησία, οδήγησαν στην αναγκαιότητα θέσπισης αυτής της αρχής. Οι συνεταιρισμοί, οι οποίοι, όπως προαναφέρθηκε, στηρίζονται, για την επιχειρηματική τους επιτυχία, στις δικές τους δυνάμεις δηλαδή στα μέλη τους, με την ευχή να αποφεύγουν την οικονομική τους εξάρτηση από εξωτερικές χρηματοδοτικές πηγές, αποτελούν κατ' εξοχήν αυτόνομες και ανεξάρτητες οργανώσεις. Εξ ορισμού λοιπόν δεν πρέπει να υπόκεινται σε οποιοδήποτε περιορισμό εκ μέρους των κυβερνήσεων, οι οποίες, δυστυχώς πολλές φορές στην χώρα μας χρησιμοποίησαν τους συνεταιρισμούς, για να ασκήσουν κοινωνική πολιτική, με καταστροφικά αποτελέσματα. Η οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση στον εξ ορισμού ανεξάρτητο συνεταιριστικό θεσμό, συνεπάγεται αλλοίωση των στοιχείων που συγκροτούν την ταυτότητά του. Τα εκπαιδευμένα μέλη των συνεταιρισμών διαμορφώνουν με τις ορθές επιλογές τους τα αποτελέσματα της επιχείρησής τους. Και το επιτυγχάνουν όταν επιλέγουν με προσοχή τις ηγεσίες τους και διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον τους για τον συνεταιρισμό τους.

35. Η αυτονομία και η ανεξαρτησία της συνεταιριστικής ιδιωτικής επιχείρησης, δεν συνεπάγεται βεβαίως αποστασιοποίησή της από τους φορείς άσκησης εξουσίας, Μπορούν οι συνεταιρισμοί να συνεργάζονται με κάθε είδους κυβερνητικό ή μη κυβερνητικό φορέα,

εφόσον η συνεργασία αυτή εξυπηρετεί τα μέλη τους, υπό τον όρο ότι η συνεργασία αυτή υπακούει σε συγκεκριμένους και προσυμφωνημένους όρους και δεν δημιουργεί συνθήκες εξάρτησης του συνεταιρισμού. (βλ. Κ. Παπαγεωργίου, ως άνω σελ.65).

36. Περαιτέρω το Σύνταγμα, προβλέπει την προστασία του συνεταιριστικού θεσμού, στο άρθρο 12 παρ. 4, λόγω της σημαντικής κοινωνικοοικονομικής του σημασίας. « *Η κρατική μέριμνα* πε
*ριλαμβάνει μία πολιτική υποστήριξης και διευκολύνσεων σ' όλους τους τομείς: της νομοθεσίας, της διοίκησης, της εκπαίδευσης, της οικονομίας. Έτσι, εκτός των άλλων περιλαμβάνει την προβολή της συνεταιριστικής ιδέας, την καθιέρωση προγραμμάτων σχετικών με τους συνεταιρισμούς στις βαθμίδες της εκπαίδευσης, την ίδρυση ερευνητικών ινστιτούτων για τη μελέτη των συνεταιριστικών ζητημάτων, την επιχορήγηση επιμορφωτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων των συνεταιρισμών, την παροχή οικονομικών κινήτρων, κ.λ.π. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ιδιαίτερα την ανάγκη οικονομικών κινήτρων. Η κρατική ενίσχυση μπορεί και πρέπει να εκδηλωθεί με την παροχή οικονομικών κινήτρων, ιδίως με ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση. Θέμα παράβασης της συνταγματικής αρχής της ίσης μεταχείρισης δεν τίθεται, βέβαια, αφού το ίδιο το Σύνταγμα με την παρ.4 διαφοροποιεί τη μεταχείριση των συνεταιρισμών από τις άλλες εμπορικές εταιρείες και προβλέπει ειδικά την προστασία των πρώτων. Πρέπει να τονιστεί ότι η υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών δεν περιλαμβάνει την τακτική οικονομική ενίσχυση των συνεταιρισμών (επιδοτήσεις, κάλυψη ελλειμμάτων από τον προϋπολογισμό). Η οικονομική ενίσχυση αυτού του είδους δε συμβιβάζεται με την οικονομική φύση του συνεταιρισμού (οι συνεταιρισμοί είναι αυτοβοηθούμενες οργανώσεις). Είναι σαφές ότι οι συνεταιρισμοί ως ιδιωτικές επιχειρήσεις θα λειτουργήσουν γενικά, με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, όπως και οι άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις με τις οποίες βρίσκονται σε ανταγωνισμό»
 (βλ. Σ. Κιντής , Ι, σελ.69) .*

II Α. Η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων.

1. Ο Άρειος Πάγος με την **1397/2010** απόφασή του έκρινε ότι , το μέλος, που αποχωρεί ή διαγράφεται από τον αστικό συνεταιρισμό, αναζητεί την μερίδα, που κατέβαλε

στην πραγματική της αξία

και όχι στην

ονομαστική της αξία

, σύμφωνα με τα στοιχεία του ισολογισμού της τελευταίας χρήσης, όπως προβλέπει (ονομαστική αξία) το άρθρο 2 παρ.9 του ν.1667/1986, με την αιτιολογία ότι, αν ο αποχωρών συνεταιίρος δεν είχε δικαίωμα να λάβει την πραγματική αξία της συνεταιριστικής του μερίδας σε περίπτωση αποχώρησής του, θα είχε άνιση μεταχείριση σε σχέση, τόσο με τους κληρονόμους του αποβιώσαντος συνεταιίρου, (άρθρο 4 παρ. 1 εδ. δ` του ν. 1667/1986), όσο και με το συνetaίρο, που μετέχει στη διανομή της περιουσίας του συνεταιρισμού μετά τη λύση και εκκαθάρισή του (άρθρο 10 παρ. 2 του ν. 1667/1986), οι οποίοι, λαμβάνουν την πραγματική αξία της συνεταιριστικής μερίδας. Συνεπώς διαφορετική μεταχείριση, στο μέλος που αποχωρεί, έναντι των άλλων μελών, κατά την άνω απόφαση, δεν συμβαδίζει με την αρχή της ισότητας, που κατεξοχήν χαρακτηρίζει τον Συνεταιρισμό.

Ειδικότερα το Δικαστήριο δέχθηκε τα ακόλουθα :

2. «Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 1667/1986 περί "αστικών συνεταιρισμών και άλλων διατάξεων" ο αστικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό, η οποία χωρίς να αναπτύσσει δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας, αποβλέπει ιδίως με τη συνεργασία των μελών του στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους γενικά μέσα σε μια κοινή επιχείρηση". Η περιουσία του αστικού συνεταιρισμού αποτελείται από το χρηματικό ποσό το οποίο συγκεντρώνεται από τις εισφορές των συνεταιίρων, και αυξομειώνεται αναλογικά με την αυξομείωση του αριθμού τους. Ο νεοεισερχόμενος συνetaίρος, καταβάλλοντας την εισφορά του, συμβάλλει στην αύξηση της περιουσίας αυτής, και ο εξερχόμενος, με την ανάληψη της μερίδας του, στην αντίστοιχη μείωσή της. Εκτός από την τακτική ή βασική εισφορά των συνεταιίρων του άρθρου 4 παρ. 3 εδ. δ` και ε` του ν. 1667/1986 και την έκτακτη ή συμπληρωματική εισφορά του άρθρου 11 παρ. 1 του ν. 1667/1986 και ειδικά μόνο για τους αστικούς συνεταιρισμούς, προβλέπεται ιδιαίτερη εισφορά, που αφορά τους νεοεισερχόμενους συνetaίρους.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 3 εδ. α` και β` του ν. 1667/1986, κάθε νέος

συνεταίρος υποχρεούται να καταβάλει, εκτός από το ποσό της μερίδας του και εισφορά ανάλογη προς την καθαρή περιουσία του συνεταιρισμού, όπως αυτή προκύπτει από τον ισολογισμό της τελευταίας χρήσης, η οποία φέρεται σε ειδικό αποθεματικό. Η ρύθμιση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η αρχική περιουσία του συνεταιρισμού, όπως διαμορφώθηκε με τις εισφορές των αρχικών συνεταίρων, αναπροσαρμόζεται κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του λόγω της συμβολής των συνεταίρων. Έτσι, κρίθηκε σκόπιμο και ο νεοεισερχόμενος συνεταίρος να καλύπτει με την εισφορά του την πραγματική αξία της συμμετοχής του στο συνεταιρισμό. Η προαναφερόμενη υποχρέωση του νεοεισερχόμενου συνεταίρου να καταβάλει εισφορά ανάλογη προς την καθαρή περιουσία του συνεταιρισμού εκφράζει τη βούληση του νομοθέτη να επιφέρει εξίσωση στην συμβολή των συνεταίρων και, κατ' επέκταση, ισότητα αυτών απέναντι στον συνεταιρισμό, η οποία αποτελεί θεμελιώδες συνεταιριστικό δικαίωμα.

Περαιτέρω, κατά το άρθρο 4 παρ. 1 του ν.1667/1986 "Ο συνεταίρος που πέθανε διαγράφεται στο τέλος της χρήσης. Έως τότε οι κληρονόμοι του υπεισέρχονται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου αυτού. Σε περίπτωση που οι κληρονόμοι δεν αποκτούν την ιδιότητα του συνεταίρου, τούς αποδίδεται η συνεταιριστική μερίδα που είχε εισφέρει ο κληρονομούμενος υπολογιζομένης της αξίας της σε πραγματικούς όρους". Ενώ κατ' άρθρ. 10 παρ. 2 ιδίου νόμου (1667/1986), η συνεταιριστική συμμετοχή καταργείται για όλους τους συνεταίρους με τη λύση του συνεταιρισμού και, συγκεκριμένα, με το τέλος της εκκαθάρισής του, κατά την οποία (εκκαθάριση) διεκπεραιώνονται οι εκκρεμείς υποθέσεις, εισπράττονται οι απαιτήσεις, ρευστοποιείται η περιουσία και πληρώνονται τα χρέη του συνεταιρισμού. Το υπόλοιπο διανέμεται στους συνεταίρους ανάλογα με τις μερίδες τους, εκτός εάν ορίζει διαφορετικά το καταστατικό. Η συνεταιριστική συμμετοχή μπορεί, όμως, να λυθεί και στη διάρκεια της παραγωγικής λειτουργίας του συνεταιρισμού, μεμονωμένα για κάποιο συνεταίρο, λόγω θανάτου, αποκλεισμού ή οικειοθελούς αποχώρησής του. Ειδικότερα κατ' άρθρ. 2 παρ. 7 και 9 του ως άνω νόμου (1667/1986) "ο συνεταίρος μπορεί να αποχωρήσει από το συνεταιρισμό με γραπτή δήλωσή του, που υποβάλλεται στο διοικητικό συμβούλιο τρεις (3) μήνες τουλάχιστον πριν από το τέλος της οικονομικής χρήσης". "Στο συνεταίρο που αποχωρεί αποδίδεται η συνεταιριστική μερίδα που εισέφερε το αργότερο τρεις (3) μήνες από την έγκριση του ισολογισμού της χρήσης μέσα στην οποία έγινε η αποχώρηση". Κατά την έννοια της τελευταίας αυτής διάταξης όταν ο νόμος αναφέρεται στη συνεταιριστική μερίδα, που εισέφερε ο αποχωρών συνεταίρος, εννοεί την πραγματική αξία αυτής με βάση την καθαρή περιουσία του συνεταιρισμού, όπως αυτή προκύπτει από τον ισολογισμό της τελευταίας χρήσης.

Αυτό συνάγεται από τις προαναφερόμενες διατάξεις του Ν. 1667/1986, σε συνδυασμό με τις βασικές αρχές λειτουργίας του συνεταιρισμού. Αν ο αποχωρών συνεταίρος δεν είχε δικαίωμα να λάβει την πραγματική αξία της συνεταιριστικής του μερίδας, θα είχε άνιση μεταχείριση σε σχέση, τόσο με τους κληρονόμους του αποβιώσαντος συνεταίρου (άρθρο 4 παρ. 1 εδ. δ' του ν. 1667/1986), όσο και με το συνεταίρο που μετέχει στη διανομή της

περιουσίας του συνεταιρισμού κατά τη λύση του (άρθρο 10 παρ. 2 του ν. 1667/1986), οι οποίοι, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, λαμβάνουν την πραγματική συνεταιριστική μερίδα, ενώ μια τέτοιου είδους, μεταχείριση, δεν συμβαδίζει με την αρχή της ισότητας, που κατεξοχήν χαρακτηρίζει την εταιρία□□ αυτή. Προς αντίθετη κρίση δεν αρκεί το γεγονός ότι με την αποχώρηση του συνεταίρου και τη λήψη απ' αυτόν της πραγματικής αξίας της μερίδας του, είναι δυνατό να δημιουργηθούν λειτουργικά και οικονομικά προβλήματα στο συνεταιρισμό, γιατί στερείται αυτός ένα ποσό, που μπορεί να είναι σημαντικό, όταν μάλιστα, η αποχώρηση παίρνει μαζικό χαρακτήρα, και συνεπάγεται την αθρόα και σε μεγάλη κλίμακα επιστροφή μερίδων. Τούτο διότι η αποφυγή των παραπάνω προβλημάτων έχει ρυθμιστεί νομοθετικά με το άρθρο 2 παρ. 7 του ν. 1667/1986»

2. Πριν από τον σχολιασμό της αποφάσεως του Δικαστηρίου, θεωρούμε αναγκαίο, να αναφερθούμε στις έννοιες **της ισότητας και της ισοτιμίας**, οι οποίες, όπως στην εισαγωγή μας αναφέραμε, αποτελούν βασικές συνεταιριστικές αξίες και συγκροτούν την ταυτότητα του συνεταιρισμού. Η

ισότητα

μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού, ανεξάρτητα από την οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση ή από οποιαδήποτε άλλα χαρακτηριστικά (φύλου, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων, μόρφωσης κ.λ.π), προβάλλει την αποστασιοποίηση του συνεταιριστικού θεσμού από όλα εκείνα τα στοιχεία, που διαιρούν και κατακερματίζουν την κοινωνία. Όλοι έχουν θέση στον συνεταιρισμό, χωρίς διαβαθμίσεις, εφόσον συναποδέχονται την από κοινού επιδίωξη κοινών στόχων.

Ο συνεταιρισμός εξασφαλίζει ίση μεταχείριση προς όλα τα μέλη, τόσο ως προς τη λήψη αποφάσεων όσο και ως προς τη χρησιμοποίηση των υπηρεσιών του

(Βλ. Κ. Παπαγεωργίου

Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, 2015, □□ σελ. 36).

3. Με την **ισοτιμία**, οι συνεταιρισμοί υποδηλώνουν την απόδοση στα μέλη τους **του ισότιμου της συμβολής τους στην κοινή προσπάθεια**.

Ο συνεταιρισμός ενδιαφέρεται εμπράκτως για την βελτίωση της συνολικής ευημερίας των μελών του και, όταν οι δυνάμεις του το επιτρέπουν, διευρύνει αυτό το ενδιαφέρον του για το κοινωνικό σύνολο. Όμως, επειδή η επίτευξη των στόχων, που αποτελεί συνάρτηση της συμμετοχής των μελών του στις οικονομικές δραστηριότητές του, αποδίδει στα μέλη του, με ισότιμο τρόπο, το παραγόμενο όφελος ή ένα μέρος του.

Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η κάρπωση ωφελημάτων από ορισμένα μέλη εις βάρος εκείνων, που τα παρήγαγαν.

(Βλ. Κ. Παπαγεωργίου

, ως άνω σελ. 36-37).

4. Λόγος άλλωστε, για τον οποίο το πλεόνασμα διανέμεται στα μέλη, ανάλογα με την συναλλαγή του κάθε μέλους με τον συνεταιρισμό του.

5. Αν το ανώτατο δικαστήριο, κατά την άποψή μας, ερμήνευε τις διατάξεις του ν.1667/1986, υπό το φως των συνεταιριστικών αρχών, θα κατέληγε στην κρίση ότι, το μέλος που αποχωρεί ή διαγράφεται από τον συνεταιρισμό, λαμβάνει την μερίδα, που εισέφερε, δηλαδή την ονομαστική αξία της μερίδας του, **σύμφωνα με την ρύθμιση του νόμου.**

Ενώ κατέληξε στην αντίθετη κρίση, ερμηνεύοντας την αρχή της ισοτιμίας και της ίσης μεταχείρισης, αντίθετα με το συνεταιριστικό πνεύμα, όπως ανωτέρω αναλύθηκε.

6. Περαιτέρω, υπό το πνεύμα των συνεταιριστικών αρχών, με βάση τις οποίες ερμηνεύεται η συνεταιριστική νομοθεσία, το Δικαστήριο, όφειλε να προβληματισθεί, κατ' αρχήν από τον ορισμό, που δίνει ο ίδιος ο νομοθέτης στον αστικό συνεταιρισμό, ο οποίος ορισμός, αναφέρεται στην δημιουργία από τα μέλη, κατά την διάρκεια της ζωής του συνεταιρισμού, **κοινής περιουσίας,**

η οποία θα εξυπηρετεί τις ανάγκες των συναλλασσόμενων μελών. Τα μέλη, για να δημιουργήσουν την κοινή περιουσία

"Συμμετέχουν ισότιμα".

Αυτό είναι μια δίκαιη και εύλογη συνεισφορά, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών κάθε συνεταιρισμού και τη δυνατότητα των μελών του.

Αυτό δεν σημαίνει, ότι όλα τα μέλη πρέπει να συμβάλουν εξίσου

7. Η κοινή περιουσία, εξ ορισμού δεν διανέμεται, κυρίως κάθε φορά, που αποχωρεί ένα μέλος. Αν συνέβαινε αυτό δεν είχε κανένα νόημα η δημιουργία της. Για παράδειγμα, ο Συνεταιρισμός συγκεντρώνει χρήματα από τα μέλη του, συναλλασσόμενος με αυτά, για να κατασκευάσει μια αποθήκη, απαραίτητη για την αποθήκευση των προμηθειών του, τις οποίες διαθέτει στα μέλη του, ή για την αποθήκευση των προϊόντων, που του παραδίδουν τα μέλη του για πώληση. Με την ερμηνεία του Δικαστηρίου, σε περίπτωση αποχώρισης, έστω 5 μελών, θα έπρεπε, αν ο συνεταιρισμός δεν διέθετε κεφάλαια, να πουλήσει την αποθήκη, για να επιστρέψει την συνεταιρική μερίδα των μελών, αφού η μερίδα πρέπει να επιστραφεί, όχι στην ονομαστική της αξία, αλλά στην πραγματική. **Αυτό όμως δεν είναι Συνεταιρισμός.** Είναι μια κοινή κεφαλαιουχική εταιρεία, της οποίας οι μέτοχοι, οι οποίοι έχουν επενδύσει στο μετοχικό κεφάλαιο, πωλούν τις μετοχές τους με σκοπό την αποκόμιση κέρδους από την δημιουργία εταιρικής περιουσίας, διότι με βάση την περιουσία αυτή, υπολογίζεται η αξία της μετοχής, που πωλείται από τον μέτοχο.

8. Επίσης, αντίστοιχο προβληματισμό όφειλε να έχει το Δικαστήριο, πριν καταλήξει στην κρίση του, και με την διάταξη του άρθρου 9 παράγραφος 4 τελευταίο εδάφιο του νόμου, το οποίο αναφέρεται σε αποθεματικά τα οποία δεν διανέμονται στα μέλη: **« Το μέρος των κερδών ν που δεν διανέμεται διατίθεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης για τους σκοπούς του συνεταιρισμού».**

Από τα αποθεματικά αυτά, δημιουργείται

η κοινή (αδιανέμητη) περιουσία,

μέρος δε αυτών μπορεί να διατίθεται και για άλλους σκοπούς υπέρ των μελών, όπως ταμείο εκπαίδευσης, ή δημιουργία κεφαλαίων αντιμετώπισης κρίσεων, τα οποία παραμένουν στον συνεταιρισμό για μεγάλα χρονικά διαστήματα, για την εξυπηρέτηση των τυχόν αδύναμων μελών, σε περιόδους κρίσης. Η γενική συνέλευση θα αποφασίσει για την χρήση των αποθεματικών ανάλογα με τις ανάγκες του συνεταιρισμού και των μελών. Αν όμως, ο αποχωρών συνεταιριστής λαμβάνει την πραγματική αξία της μερίδας με βάση τον Ισολογισμό του συνεταιρισμού, στην ουσία λαμβάνει ποσά από τα αδιανέμητα –κλειδωμένα - αποθεματικά.

Δηλαδή, με απλά λόγια, το Δικαστήριο, με την απόφασή του, διανέμει αδιανέμητα αποθεματικά.

9. Συνεπώς η ρύθμιση του νόμου στο άρθρο 2 παράγραφος 9, σύμφωνα με την οποία το μέλος, που αποχωρεί ή διαγράφεται από τον συνεταιρισμό του, λαμβάνει την ονομαστική αξία της συνεταιρικής μερίδας, που εισέφερε, είναι η ορθή και όχι η ερμηνεία που δίδει το Δικαστήριο, αποδίδοντας στην διάταξη διαφορετική ερμηνεία εκείνης του νομοθέτη αλλά και κατά παρέκκλιση από τις συνεταιριστικές αρχές.

10. Τα ανωτέρω ενισχύονται από την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση PaintGraphos της 8ης Σεπτεμβρίου 2011 (Συν- εκδικαζόμενες υποθέσεις C-78/08 έως C-80/08), το οποίο προκειμένου να ερμηνεύσει ενωσιακές διατάξεις ανατρέπει **στις διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, όπως υιοθετήθηκαν με την σύσταση 193 του**

ILO

και αποτυπώνονται στην αιτιολογική έκθεση του ΕΚ 1435/2003.

Έτσι στη σκέψη 57 αναφέρει : «

Όσον αφορά στη διαχείριση των συνεταιρισμών επισημαίνεται ότι αυτή δεν ασκείται προς το συμφέρον τρίτων επενδυτών. Κατά την όγδοη και τη δέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1435/2003, καθώς και το σημείο 1.1 της ανακοινώσεως σχετικά με την προώθηση των συνεταιριστικών εταιριών στην Ευρώπη, ο έλεγχος της εταιρίας κατανέμεται δίκαια μεταξύ των μελών της, γεγονός που αντικατοπτρίζει τον κανόνα «της μιας ψήφου κατ' άτομο».

Τα αποθεματικά και τα στοιχεία του ενεργητικού είναι κοινά, μη διανεμήσιμα και αφιερωμένα στα κοινά συμφέροντα των μελών».

(βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την συνεταιριστική νομοθεσία,

Hagen

Henry

, σελ. 92 επ. ΙΣΕΜ κοινωνική οικονομία τεύχος 10).

10. Περαιτέρω, η αιτιολογία της απόφασης του Δικαστηρίου ότι, η ερμηνεία, την οποία έδωσε, επιβάλλεται για λόγους ίσης μεταχείρισης των μελών, αφού, σύμφωνα με τις άνω διατάξεις του νόμου, **οι κληρονόμοι** του μέλους, οι οποίοι **δεν αποκτούν την**

ιδιότητα του μέλους,

λαμβάνουν την

μερίδα στην πραγματική της αξία και όχι στην ονομαστική της, δεν βρίσκει εφαρμογή στον συνεταιριστικό θεσμό. Διότι, ναι μεν ο νομοθέτης πράγματι, θεσμοθετεί αυτή την ρύθμιση για τους κληρονόμους, πλην όμως κατά την άποψή μας, είτε πρόκειται για αβλεψία του, δεδομένης της αντίφασης, που δημιουργεί, όπως προαναφέραμε είτε, ενδεχομένως τον απασχόλησε, η περίπτωση των συνεταιρισμών, οι οποίοι, έχουν θεσπίσει με τα καταστατικά τους την απεριόριστη ευθύνη του μέλους (άρθρο 3 παρ.4) και θέλει να προστατέψει

τον κληρονόμο τρίτο,

από τους δανειστές του συνεταιρισμού, (εις ολόκληρον ευθύνη του κληρονόμου), δεδομένου ότι ο τρίτος, περαιτέρω, δεν γίνεται μέλος του συνεταιρισμού, συνεπώς δεν απολαμβάνει

των ωφελημάτων του μέλους.

11. Σχετικά με την διανομή της συνεταιριστικής περιουσίας στα μέλη, σε περίπτωση λύσης και εκκαθάρισης, την οποία προβλέπει ο νόμος, θα πρέπει να ερμηνευθεί σε συνδυασμό με την δυνατότητα, που παρέχει συγχρόνως ο νόμος, για αντίθετη ρύθμιση στο καταστατικό. Και το πράττει, ο συνεταιριστικός νομοθέτης, διότι γνωρίζει, προφανώς ότι τα **μέλη δεν συνεισφέρουν το ίδιο στην δημιουργία της συνεταιριστικής περιουσίας**, όπως ανωτέρω στην εισαγωγή μας αναλύθηκε. Βεβαίως ο νομοθέτης, στο σημείο αυτό, όφειλε να εισάγει την αρχή της αφιλοκερδούς διανομής, την οποία ενδεχομένως υπονοεί, με την παραπομπή στην καταστατική ρύθμιση: « Το υπόλοιπο διανέμεται στους συνεταιίρους ανάλογα με τις μερίδες τους, εκτός αν ορίζει διαφορετικά το καταστατικό - άρθρο 10 παρ.2 τελευταίο εδάφιο- ». Διότι η διανομή στα μέλη με βάση τον αριθμό των μερίδων, που κατέχει το κάθε μέλος, (συνήθως στην πράξη κάθε μέλος έχει μια μερίδα και μια ψήφο), οδηγεί στο αντίθετο με την έννοια του συνεταιρισμού αποτέλεσμα δηλαδή τα τελευταία μέλη να διανέμουν μεταξύ τους εξίσου την συνεταιριστική περιουσία, ανεξάρτητα από την συμβολή εκάστου στην δημιουργία της.

12. Το ΔΕΕ στην άνω απόφασή του, στην σκέψη 56 αναφέρει: «*Οι ιδιαίτερες αυτές αρχές περιλαμβάνουν κυρίως, όπως αναφέρεται ειδικότερα στην όγδοη αιτιολογική σκέψη του ως άνω κανονισμού, την αρχή της υπεροχής του ατόμου η οποία εκδηλώνεται στους ειδικούς κανόνες σχετικά με τους όρους εισόδου, αποχωρήσεως και διαγραφής των μελών. Επιπλέον, η δέκατη αιτιολογική σκέψη του ίδιου κανονισμού διευκρινίζει ότι, σε περίπτωση λύσεως, το καθαρό ενεργητικό και τα αποθεματικά θα πρέπει να διανέμονται σε άλλο συνεταιριστικό φορέα που επιδιώκει παρόμοιους σκοπούς ή στόχους γενικού ενδιαφέροντος*».

13. Η αρχή της αφιλοκερδούς διανομής ισχύει στην εθνική νομοθεσία για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς. (άρθρο 25 παρ. 3 του ν.2810/2000, όπως ίσχυσε και άρθρο 27 παρ. 12 ν.4384/2016). Το άρθρο 25 παρ. 3 του ν.2810/2000, όριζε :

«*3. Από το προϊόν της Εκκαθάρισης εξοφλούνται τα ληξιπρόθεσμα χρέη της εκκαθαριζόμενης οργάνωσης με την ακόλουθη σειρά: προηγείται η εξόφληση των οφειλών προς τους εργαζόμενους και ακολουθεί η εξόφληση των λοιπών δανειστών. Στη συνέχεια εξοφλούνται οι προαιρετικές μερίδες. Το υπόλοιπο του ενεργητικού που απομένει διατίθεται, με απόφαση της γενικής συνέλευσης, αποκλειστικά για σκοπούς συνεταιριστικούς ή κοινωνικούς. Ουδέποτε διανέμεται στα μέλη...».*

14.

Η άποψη, που έχει διατυπωθεί στην θεωρία, ότι η διάταξη του νόμου, περί διανομής στα μέλη της συνεταιριστικής περιουσίας, είναι αναγκαστικού δικαίου και μόνο ο τρόπος διανομής επαφίεται στο καταστατικό, δεν μας βρίσκει σύμφωνους, από την στιγμή, που ο νομοθέτης

θεσπίζει αδιανέμητη, κοινή περιουσία.

Θεωρούμε ότι η ερμηνεία που έχει διατυπωθεί κινείται έξω από την συνεταιριστική ιδεολογία, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν.

15. Τέλος με την παράγραφο 3 του άρθρου 4 του νόμου, ορίστηκε ότι, κάθε νέος συνetaίρος υποχρεούται να καταβάλει, εκτός από το ποσό της μερίδας του και εισφορά ανάλογη προς την καθαρή περιουσία του συνεταιρισμού, όπως αυτή προκύπτει από τον ισολογισμό της τελευταίας χρήσης, η εισφορά δε αυτή φέρεται σε **ειδικό αποθεματικό.**

Σχετι

κά με την ρύθμιση αυτή του νόμου, και την σχετική δικαστική κρίση, αναφέρουμε τα ακόλουθα :

α. Υπό το καθεστώς του ν.602/1915, αντίστοιχη διάταξη συναντούσαμε στους παραγωγικούς συνεταιρισμούς. Ο Π. Χασαπόπουλος στο βιβλίο του «Το Δίκαιο των Συνεταιρισμών», 1970, επί του θέματος αυτού αναφέρει : «... Οι νεοεγγεγραφόμενοι συνetaίροι οφείλουν και αυτοί να συνεισφέρουν τμηματικά συνήθως ανάλογο ποσό **για την ενίσχυση**

των σχηματισμένων αποθεματικών. Διότι εκρίθη ότι είναι άδικο να επωφελούνται της προστασίας και βοήθειας κεφαλαίων στα οποία καθόλου αυτοί δεν εισέφεραν και τα οποία σχηματίστηκαν με θυσίες των υπαρχόντων συνetaίρων. Είναι βεβαίως χρέος ενός προηγμένου συνεταιρισμού βάσει της διεπούσης αυτόν αρχής της αλληλεγγύης και γενικά του κοινωνικού χαρακτήρα αυτού, να προσφέρει κατ' αρχήν τη βοήθεια και προστασία του στους νέους συνetaίρους. Τούτο όμως όχι με συνέπεια την ουσιαστική βλάβη εκείνων, στις αξιολογες θυσίες των οποίων οφείλεται ο σχηματισμός των σημαντικών αυτών κεφαλαίων σε όφελος εκείνων, οι οποίοι δεν συνεισέφεραν ή και απλώς και καιροσκοπούσαν μέχρις ότου εδραιωθεί ο συνεταιρισμός. Νομίζομεν συνεπώς ότι μέχρι ενός λογικού ορίου και εφόσον δεν παραβλάπτεται ουσιωδώς η αρχή της μεταβλητότητας, δεν πρέπει να αποκλείεται η θέσπιση δια του καταστατικού τέτοιων υποχρεώσεων για τους νεοεγγεγραφόμενους. Όπως λ.χ. η τμηματική καταβολή μετρίου, κατ' αναλογίαν ποσού, ώστε να μην εμποδίζεται οικονομικώς η εγγραφή νέων συνetaίρων. Ή, επίσης, η θέσπιση όπως τα αναλογούνται ποσά εκ των εφεξής διανεμητέων «κερδών» στους νέους αυτούς συνetaίρους εγγράφονται στα κεφάλαια αυτά μέχρι ορισμένου ποσού. Νομικώς το ζήτημα αυτό μπορεί να εμφανισθεί υπό τη μορφή της πληρωμής δικαιώματος εγγραφής. Αντικείμενο διένεξης υπήρξε το θέμα στην Ελβετία»

(Βλ. Π. Χασαπόπουλος, 1970, ως άνω, σελ. 18 επ.)

β. Το δικαίωμα εγγραφής, το ύψος του οποίου καθορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο, στην περίπτωση που είναι ανάλογο με **τη δημιουργηθείσα ήδη περιουσιακή κατάσταση**

του συνεταιρισμού, δεν αποτελεί δόκιμη ρύθμιση για τον συνεταιριστικό θεσμό.

Αυτή η ευθεία συνάρτηση είναι παρόμοια με τα ισχύοντα στις ανώνυμες εταιρείες, όπου η μετοχή αυξάνεται ανάλογα με την αξία της εταιρείας. Όμως, επειδή ο συνεταιρισμός ενδιαφέρεται να περιλάβει ως μέλη όλους όσοι μπορούν να επωφεληθούν από τη δράση του, μπορεί να αυξάνει μεν το δικαίωμα εγγραφής, αλλά όχι σε βαθμό που να αποκλείει την είσοδο νέων μελών. Άλλωστε

το νέο μέλος δεν μπορεί να διεκδικήσει μέρος από την ενδεχομένως μεγάλη περιουσία

του συνεταιρισμού αλλά επιζητεί να επωφεληθεί από τις προσφερόμενες υπηρεσίες του συνεταιρισμού αλλά και να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του. Η αύξηση του δικαιώματος εγγραφής σε συνάρτηση με την περιουσιακή κατάσταση του συνεταιρισμού, με την παρεμπόδιση της εισόδου νέων μελών σε βάθος χρόνου, θα κατέληγε σε εταιρεία ολίγων, με το όνομα του συνεταιρισμού.

Οι συνεταιριστές δεν έχουν και δεν πρέπει να έχουν αυτή τη φιλοδοξία.

(Βλ. Α. Μητροπούλου

:«

Ποια Δικαιώματα έχει το μέλος Αγροτικού Συνεταιρισμού, όταν αποχωρεί από τον Συνεταιρισμό του. ΙΣΕΜ Ηλ. Περ. Κοινωνική Οικονομία-Τεύχος 14).

γ) Επίσης, όπως εισαγωγικά αναφέρθηκε, στην ερμηνεία της τρίτης συνεταιριστικής αρχής, τα νέα μέλη **δεν πρέπει να κάνουν την ίδια συμβολή στο κεφάλαιο για να γίνουν μέλη,** ανεξάρτητα από την ηλικία του συνεταιρισμού και του συσσωρευμένου πλούτου που κατέχει ο συνεταιρισμός. Η συμβολή σε κεφάλαιο και ο δημοκρατικός έλεγχος του κεφαλαίου του συνεταιρισμού συνδέει σταθερά αυτή την Αρχή με τη 2^η Αρχή του δημοκρατικού Ελέγχου εκ μέρους των Μελών.

16. Συνεπώς η κρίση του Δικαστηρίου ότι, η υποχρέωση του νεοεισερχόμενου συνεταιίρου να καταβάλει εισφορά ανάλογη προς την καθαρή περιουσία του συνεταιρισμού εκφράζει τη βούληση του νομοθέτη **να επιφέρει εξίσωση** στην συμβολή των συνεταιίρων και, κατ' επέκταση, **ισότητα** αυτών απέναντι στον συνεταιρισμό, η οποία αποτελεί θεμελιώδες συνεταιριστικό δικαίωμα, δεν είναι ορθή, διότι ερμηνεύεται εκτός συνεταιριστικού πνεύματος, όπως αμέσως ανωτέρω λεπτομερώς αναλύθηκε.

17. Τέλος θεωρούμε δίκαιο, να αναφέρουμε ότι **ο ν. 1667/1986**, ο οποίος παρουσιάζει πράγματι πλήθος ατελειών, εντούτοις, για την εποχή του, διαλαμβάνει διατάξεις, κατά την άποψή μας, τις οποίες αν μελετήσει κανείς, με την δέουσα προσοχή, αντιλαμβάνεται ότι, δεν βρίσκονται μακριά από τις συνεταιριστικές αρχές, όπως αντίθετα για παράδειγμα, συνέβη με τον ν.1541/1985» «Για τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς» δεδομένου ότι,

αμφότεροι οι νόμοι αυτοί θεσπίζονται την ίδια εποχή. Το πρόβλημα δημιουργείται όταν οι νομοθέτες παρέχουν την ελευθερία στα μέλη, ώστε αυτά, δια των καταστατικών τους, να ρυθμίσουν τα του οίκου τους,

άποψη απόλυτα σωστή,

αλλά αυτό προϋποθέτει βαθιά συνεταιριστική παιδεία εκ μέρους των μελών. Λόγος άλλωστε, για το οποίο ένα σημαντικό μέρος από τα αδιανέμητα αποθεματικά διατίθενται για την εκπαίδευση των μελών, σε εφαρμογή της 5^{ης}

Αρχής. Ο ν. 4384/2016, στο άρθρο 23 παράγραφος 4 περίπτωση δ) υποχρεώνει τα μέλη να διαθέτουν το 2% των ετήσιων πλεονασμάτων τους για την εκπαίδευση των μελών. Για την σημασία της συνεταιριστικής εκπαίδευσης, ο μεγάλος Στοχαστής

J.S. Mill

είχε πει

:

« Η εκπαίδευση είναι επιθυμητή, για ολόκληρο το ανθρωπινό γένος. Αποτελεί όμως ανάγκη ζωής για τους συνεταιριστές».

18. Κατά συνέπεια όλων των προαναφερόμενων, έχουμε την άποψη ότι το Δικαστήριο όφειλε να προβληματιστεί με τις διατάξεις του νόμου για την δημιουργία της **κοινής περιουσίας**

εκ μέρους των μελών του συνεταιρισμού, η οποία είναι εξ ορισμού αδιανέμητος, διότι έχει ταχθεί για να εξυπηρετεί τα μέλη του συνεταιρισμού, καθ' όλη την ζωή του, και να ερμηνεύσει τον νόμο υπό το φως των συνεταιριστικών αρχών, που αποτελούν τον πυρήνα της συνεταιριστικής φιλοσοφίας από το έτος 1844, ώστε να αποφύγει να παρερμηνεύσει τις αρχές της ισότητας και της ισοτιμίας στον συνεταιρισμό.

19. Την κρίση της άνω αποφάσεως έχει ακολουθήσει ένα μεγάλο μέρος δικαστικών αποφάσεων κατωτέρων δικαστηρίων, με αποτέλεσμα τα Δικαστήρια να αποφαινόμενα την διανομή της αδιανέμητης συνεταιριστικής περιουσίας κατά την διάρκεια της ζωής του συνεταιρισμού, με αποτέλεσμα, την στρέβλωση του θεσμού. Ευελπιστούμε σε μελλοντική διόρθωση της δικαστικής κρίσης.

III. Εισαγγελικές Παραγγελίες για υποχρεωτική χορήγηση εγγράφων ή αντίγραφα τους, από τους Συνεταιρισμούς

1. Με την διάταξη **του άρθρου 25 παρ.4 περ. β' του ν.1756/1988**, ορίζεται ότι ο Εισαγγελέας πρωτοδικών δικαιούται να παραγγείλει στις υπηρεσίες του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ των οργανισμών κοινής ωφελείας και όλων γενικά των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα, να παραδώσουν έγγραφα ή να χορηγήσουν αντίγραφα τους, όταν το ζητήσουν νομικά ή φυσικά πρόσωπα που έχουν δικαίωμα ή έννομο συμφέρον, εκτός αν πρόκειται για έγγραφα, από αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 261 ΚΠΔΣ».

2. Σε εφαρμογή της άνω διάταξης, ορισμένοι Εισαγγελικοί Λειτουργοί, παραγγέλλουν στις Διοικήσεις των Αγροτικών Συνεταιρισμών να παραδώσουν έγγραφα ή να χορηγήσουν αντίγραφα τους, στους έχοντες έννομο συμφέρον, εντάσσοντας, **προδήλως εσφαλμένα**, τους συνεταιρισμούς, είτε σε οργανισμούς κοινής ωφελείας, είτε σε επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα, διότι αυτονοήτως δεν αποτελούν ούτε δημόσιο ούτε ν. π. δ. δ.

3. Προαναφέρθηκε στην Εισαγωγή, ότι οι συνεταιρισμοί και εν προκειμένω οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, αποτελούν θεσμό της ιδιωτικής οικονομίας, είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις, δρουν στον ελεύθερο ανταγωνισμό και ουδεμία σχέση έχουν και δεν πρέπει εξ ορισμού να έχουν, με το κράτος, ως αυτόνομες και ανεξάρτητες οργανώσεις, οι οποίες στηρίζονται από κάθε άποψη στην βοήθεια των μελών τους, συμπεριλαμβανομένης και της χρηματοδότησής τους. Ο εξωτερικός δανεισμός, αποτελεί την έσχατη επιλογή ενός συνεταιρισμού. Το κράτος ασκεί Εποπτεία στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, αποκλειστικά και μόνο για την νόμιμη λειτουργία τους (άρθρο 18 ν.4384/2016). Η Εποπτεία δεν επιτρέπεται να ασκείται κατά τρόπο, που μπορεί να οδηγήσει σε κρατικές παρεμβάσεις στον τρόπο λειτουργίας του συνεταιρισμού. Διαφορετικά προσβάλλεται η αυτοδιοίκηση του συνεταιρισμού.

4. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν επιχορηγούνται ούτε χρηματοδοτούνται από κρατικούς πόρους (ν.4384/2016) .Δεν επιδιώκουν σκοπούς κοινωφελείς ή άλλους δημόσιους σκοπούς, ώστε να ενταχθούν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα κατά την έννοια του νόμου.

5. Το άρθρο 12 παρ.4 του Συντάγματος, προβλέπει την κρατική μέριμνα για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, η οποία περιλαμβάνει μια πολιτική στήριξης και διευκολύνσεων , στους τομείς της νομοθεσίας ,της διοίκησης, της εκπαίδευσης της οικονομίας. «Έτσι εκτός των άλλων περιλαμβάνει την προβολή της συνεταιριστικής ιδέας ,την καθιέρωση προγραμμάτων σχετικών με τους συνεταιρισμούς στις βαθμίδες της εκπαίδευσης .την ίδρυση ερευνητικών ινστιτούτων για την μελέτη των συνεταιριστικών ζητημάτων, την επιχορήγηση επιμορφωτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων των συνεταιρισμών.(βλ. Σ. Κιντής ,ως άνω σελ.) Σχετικά με το θέμα της οικονομικής ενίσχυσης, αυτή εκδηλώνεται, όπως ρητά αναφέρεται στα άρθρα 23 και 29 του ν.4384/2016 , με ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση. Και βεβαίως δεν τίθεται θέμα ίσης μεταχείρισης, σε σχέση με άλλες κεφαλαιουχικές εταιρίες λόγω της ειδικής συνταγματικής πρόνοιας.(Βλ. Σχετικά και την προαναφερόμενη απόφαση του ΔΕΕ).

6. Τονίζεται ότι η υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών δεν περιλαμβάνει τακτική οικονομική ενίσχυση των συνεταιρισμών (επιδοτήσεις, κάλυψη ελλειμμάτων από τον προϋπολογισμό). Η οικονομική αυτή ενίσχυση είναι **απολύτως ασυμβίβαστη** μ
ε την οικονομική φύση του συνεταιρισμού, όπως εξαντλητικά στην Εισαγωγή μας αναλύθηκε.

7. Οι φορολογικές διευκολύνσεις στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι λειτουργούν σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.4384/2016, δεν αποτελούν κρατικές ενισχύσεις, σύμφωνα με το ΔΕΕ όπως ελέχθη, λόγω της ιδιότυπης λειτουργίας του συνεταιριστικού θεσμού. Αντίθετα, όταν η Ελληνική Δημοκρατία ρύθμισε δάνεια των αγροτικών συνεταιρισμών, προς την πρώην ΑΤΕ Α.Ε, το ΔΕΚ (C.278/00/29.4.2004) χαρακτήρισε την ρύθμιση αυτή ως παράνομη κρατική ενίσχυση και οι συνεταιρισμοί διατάχθηκαν να επιστρέψουν την ωφέλεια αυτή, διότι αλλοίωνε τον ανταγωνισμό, έναντι των λοιπών ιδιωτικών επιχειρήσεων.

8. Περαιτέρω, επειδή ορισμένες φορές δημιουργείται μια σύγχυση στην έννοια του κοινωνικού χαρακτήρα του συνεταιρισμού, για τον οποίο γίνεται λόγος διεθνώς, αναφέρουμε ότι, η έννοια αυτή ουδεμία έχει σχέση με την άσκηση κοινωνικού έργου μέσω των συνεταιρισμών. «Ο συνεταιρισμός συμβάλλει στην λύση του κοινωνικού προβλήματος δηλαδή στη λύση του προβλήματος της προστασίας των οικονομικά ασθενέστερων, αφού με αυτόν παρέχεται η δυνατότητα στις μικρομεσαίες οικονομίες να ασκήσουν από κοινού οικονομική δραστηριότητα και έτσι να αντιμετωπίσουν τα μειονεκτήματα της οικονομικής ανισότητας, που χαρακτηρίζει το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα και να μπορέσουν σε αυτό να επιβιώσουν. Κατά τα λοιπά οι συνεταιρισμοί είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις και συνακόλουθα οι σχέσεις κράτους συνεταιρισμών πρέπει να είναι σχέσεις κράτους-ιδιωτικής επιχείρησης.» (*Βλ. Σ. Κιντής «χάος στη νομολογία για τους συνεταιρισμούς - απουσία κρατικής μέριμνας για το θεσμό», ΝοΒ 1999, 1077 επ. .*).

9. Οι συνεταιρισμοί βοηθούν να αντισταθμιστεί η τεράστια αύξηση της ανισότητας μεταξύ πλουσίων και φτωχών στον κόσμο, ένα θέμα που, αν δεν αντιμετωπισθεί, θα έχει σημαντικές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και πολιτικές συνέπειες. Οι συνεταιρισμοί, δια του ενός δισεκατομμυρίου μελών τους σε ολόκληρο τον κόσμο, συμβάλλουν υλοποιώντας τις αρχές τους, στο να κτίσουν ένα καλύτερο κόσμο, σύμφωνα με την διακήρυξη του ΟΗΕ το έτος 2012. Αλλά οι συνεταιρισμοί δεν μπορούν – και δεν πρέπει - να σώσουν τον κόσμο.

10. Τα ανωτέρω θεωρήσαμε απαραίτητα να επισημάνουμε, για να καταδείξουμε ότι όχι μόνο στην χώρα μας αλλά και διεθνώς οι συνεταιρισμοί, ως αυτόνομες και ανεξάρτητες επιχειρήσεις, συμβάλλουν στην επίλυση της ανισότητας στον κόσμο, δρώντες, στις περισσότερες χώρες, μακριά από κάθε κρατική παρέμβαση, που αλλοιώνει την αυτονομία τους, με εξαίρεση την συνεργασία τους με τα κράτη, προς όφελος των μελών τους.

11.Συνεπώς οι διατάξεις του άρθρου 25 παρ.4 περ. β' του ν.1756/1988, ουδεμία εφαρμογή έχουν στους συνεταιρισμούς και ειδικά στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, σύμφωνα με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία.